

För studenterna...

– om studentkårer, nationer och särskilda studentföreningar

Betänkande av Studentkårsutredningen

Stockholm 2006

STATENS OFFENTLIGA
UTREDNINGAR

SOU 2006:36

SOU och Ds kan köpas från Fritzes kundtjänst. För remissutsändningar av SOU och Ds svarar Fritzes Offentliga Publikationer på uppdrag av Regeringskansliets förvaltningsavdelning.

Beställningsadress:
Fritzes kundtjänst
106 47 Stockholm
Orderfax: 08-690 91 91
Ordertel: 08-690 91 90
E-post: order.fritzes@nj.se
Internet: www.fritzes.se

Svara på remiss. Hur och varför. Statsrådsberedningen, 2003.
– En liten broschyr som underlättar arbetet för den som skall svara på remiss.
Broschyren är gratis och kan laddas ner eller beställas på
<http://www.regeringen.se/remiss>

Tryckt av Edita Sverige AB
Stockholm 2006

ISBN 91-38-22553-0
ISSN 0375-250X

Till statsrådet och chefen för Utbildnings- och kulturdepartementet

Genom beslut den 23 mars 2005 bemyndigade regeringen chefen för Utbildnings- och kulturdepartementet att tillkalla en särskild utredare för att se över förordningen (1983:18) om studerandekårer, nationer och studentföreningar vid universitet och högskolor.

Med stöd av detta bemyndigande förordnades den 16 augusti 2005 f.d. departementsrådet Kerstin Thoursie som särskild utredare. Den 1 september 2005 förordnades jur.stud. Ignacio Vita som utredningssekreterare.

Vi antog namnet Studentkårsutredningen.

Den 6 september 2005 anhöll vi om att få förlängd tid för arbetet.

Den 7 oktober 2005 förordnades följande experter till utredningen:

Göran Bexell, rektor vid Lunds universitet, Ruth Bourke Berglund, handläggare vid Myndigheten för nätverk och samarbete inom högre utbildning, Kristoffer Burstedt, vice ordförande i Sveriges förenade studentkårer samt Maria Lindqvist, departementssekreterare i Utbildnings- och kulturdepartementet.

Den 10 november beslutade regeringen om tilläggsdirektiv med innebörd att utredningen skulle redovisa sitt arbete senaste den 13 april 2006.

Vi överlämnar härmed vårt betänkande "För studenterna – om studentkårer, nationer och särskilda studentföreningar".

Experterna instämmer i våra bedömningar och förslag.

Vårt arbete är härmed slutfört.

Stockholm den 12 april 2006

Kerstin Thoursie

/Ignacio Vita

Innehåll

Sammanfattning	11
Utredningsuppdraget	11
Våra utgångspunkter	12
Våra förslag	12
Förslag till förordning om studentkårer, nationer och studentföreningar vid universitet och högskolor	15
1 kap. Allmänna bestämmelser	15
2 kap. Bestämmelser avseende studentkårer	16
3 kap. Bestämmelser avseende nationer och särskilda studentföreningar	19
1 Bakgrund – mer än 30 års utredande	23
Kort om studentsammanslutningarnas tillkomst	23
Utredningar sedan 1970	23
Men utredningarna har fortsatt	25
2 Utredningsarbetet	29
Expertgruppen	29
Analys av viktiga dokument	30
Överläggningar i samband med studiebesök	31
Utredningens medverkan i konferenser och motsvarande	31
Övriga kontakter och samråd	32

Skrivelser	32
Egen undersökning.....	32
3 Högskolans utveckling.....	35
Fler studenter, breddad rekrytering	35
Nya studieformer	36
Ökat ansvar för lärosätena	37
Högskolans regionalpolitiska betydelse.....	37
Etablering av nya studiemiljöer	37
Internationaliseringen	38
Fler övergripande lagar skall tillämpas	39
4 Synen på studentkårer och nationer.....	41
5 Studentkårers syfte och ändamål.....	45
Inledning	45
Studentkårernas syfte och ändamål idag	45
Studentkårernas verksamhet	46
Utbildningsbevakning och studentrepresentation.....	47
Den studiesociala verksamheten	49
Sammanfattning.....	49
Överväganden och förslag.....	51
Alla studentkårers generella skyldigheter.....	52
Utbildningsbevakning.....	52
Arbetsmiljö	54
Den allmänna studiesituationen	55
Studenters rättigheter.....	55
Gränsdragningsproblem.....	56
Konsekvenser.....	57
Förslag till författningstext.....	58

6 Överklagande av studentkårers beslut.....	59
Utredningsuppdraget.....	59
Dagens reglering.....	59
Överväganden och förslag.....	60
Vilka beslut kan överklagas?.....	61
På vilka grunder kan ett beslut upphävas?.....	62
I strid med studentkårens stadga.....	62
I strid med studentkårens syfte och ändamål.....	62
Besvärstid.....	63
Överprövningsinstans.....	63
Rättsföljden.....	64
Konsekvenser.....	65
Förslag till författningstext.....	66
7 Granskning av studentkårernas verksamhet.....	69
Läget idag.....	69
Överväganden och förslag.....	70
Förslag till författningstext.....	71
8 Kåavgifter.....	73
Utredningsuppdraget.....	73
Underlag.....	73
Lösningalternativ.....	74
Nätkår.....	75
Studentkårerna.....	76
Central insamling.....	76
Lokal insamling.....	77
Förslag till författningstext.....	79

9 Nationers och särskilda studentföreningars syfte och ändamål	81
Utredningsuppdraget	81
Nationers och särskilda studentföreningars ändamål	82
Överväganden och förslag.....	86
Förslag till författningstext.....	87
10 Möjligheter att tillhöra en nation/förening utan verksamhet	89
Utredningsuppdraget	89
Skånelandens nation	89
Överväganden och förslag.....	90
Konsekvenser.....	90
Förslag till författningstext.....	91
11 Överklagande av beslut fattade av nationer eller särskilda studentföreningar	93
Förslag till författningstext.....	94
Förslag till övriga författningsbestämmelser	94
Rekommendation i anslutning till kommande beredning.....	96
12 Ikraftträdande	97
13 Författningskommentarer.....	99
Förslag till förordning om studentkårer, nationer och studentföreningar vid universitet och högskolor.....	99
1 kap. Allmänna bestämmelser	99
2 kap. Bestämmelser avseende studentkårer.....	101
3 kap. Bestämmelser avseende nationer och särskilda studentföreningar.....	108

14	Förslag till ändring i högskoleförordningen (1993:100).....	113
15	Förslag till förordning om ändring i förordningen (2003:7) med instruktion för Högskoleverket	115
16	Förslag till förordning om ändring i förordningen (1992:404) med instruktion för Överklagandenämnden för högskolan.....	117
Bilagor		
	Kommittédirektiv.....	119
	Tilläggsdirektiv	123
	Studentkårer i Europa	125

Sammanfattning

Utredningsuppdraget

Studentkårsutredningens uppgift har varit att se över förordningen (1983:18) om studerandekårer, nationer och studentföreningar vid universitet och högsolor.

Sedan nuvarande bestämmelser utformades för ca 25 år sedan har mycket förändrats i högskolevärlden. Antalet studenter i grundutbildningen fördubblades under 1990-talet, distansutbildningen ökade kraftigt, den geografiska utbyggnaden av högskolan och nya studiemiljöer har etablerats. Dessutom har högskolan präglats av starkt ökande internationalisering. I ljuset av denna utveckling ter sig förordningen från 1983 ålderdomlig.

Utredningen ska bland annat:

- föreslå nya tydligare och mer aktuella bestämmelser kring vad studentkårer och nationers ändamål skall vara,
- stärka enskilda studenters rätt att överklaga studentkårers beslut,
- överväga huruvida det finns anledning att stärka enskilda studenters rätt att överklaga nationers eller särskilda studentföreningars beslut,
- hitta ett system för hur nät/distansstudenter som läser vid flera lärosäten ska kunna få en rimligare situation, jämfört med idag då de tvingas betala flera kåravgifter,
- överväga om möjligheten att uppfylla nationsobligatoriet genom medlemskap i en nation eller i en studentförening som inte bedriver någon verksamhet och som inte tar ut någon medlemsavgift kan tydliggöras.

Våra utgångspunkter

Våra förslag tar sin utgångspunkt i det faktum att det sedan mycket länge funnits – och alltjämt finns – tydliga bindningar och starka ömsesidiga intressen mellan högskolorna och de obligatoriska studentsammanslutningarna.

Studentkårerna skall självständigt bevaka och kritiskt granska utbildningen och därmed bidra till en hög utbildningskvalitet. De är föreskrivna i lag och förordning och de kan inte upplösas genom medlemsbeslut. De är förvaltningsrepresentationer för alla studenter och de är inte självstyrande föreningar.

Utifrån dessa utgångspunkter lägger vi fram ett förslag till reformerat obligatorium. Våra förslag stärker enskilda studenters inflytande och rättssäkerhet och stärker samtidigt legitimiteten hos studentkårer, nationer och de särskilda studentföreningarna. Detta lägger en stabil grund för en högkvalitativ högre utbildning.

Våra förslag

Studentkårer:

- Studentkårernas syfte och ändamål skall vara att bevaka och bidra till att utveckla studenternas utbildning och deras arbets- och allmänna studiemiljö samt värna studenternas rättigheter.

Den obligatoriska kåravgiften får finansiera endast denna verksamhet. Verksamhet som faller utanför får finansieras på frivillig basis.

- Varje enskild student ges rätt att överklaga ett beslut fattat av studentkåren. Beslutet skall upphävas om det tillkommit i strid mot studentkårens stadga eller om det strider mot studentkårens syfte och ändamål.

Överklagandet skall göras till Överklagandenämnden för högskolan inom tre veckor från det att beslutet givits till känna.

- Högskoleverket får i uppdrag att granska studentkårernas verksamhet.

Syftet är att bidra till studentkårernas kvalitetsutveckling samt att tillse att studentkårerna följer den nya förordningen om studentkårer, nationer och särskilda studentföreningar vid universitet och högskolor.

- Studentkårerna fastställer en kåravgift per högskolepoäng. Studenten betalar x antal kronor per poäng till den studentkår eller

de studentkårer som är verksamma på de lärosäten där studenten är registrerad.

Nationer och särskilda studentföreningar:

- Nationerna och de särskilda studentföreningarnas ändamål är att för de studenter som tillhör sammanslutningen erbjuda sociala och kulturella aktiviteter samt att verka för att studenterna skaffar sig erfarenheter och färdigheter som ett komplement till studierna.
I detta syfte äger nationerna och de särskilda studentföreningarna rätt att upplåta bostäder och lokaler åt studenter som tillhör sammanslutningen.
- Varje enskild student ges rätt att överklaga ett beslut fattat av nationer eller särskilda studentföreningar. Beslutet skall upphävas om det tillkommit i strid mot stadga eller strider mot nationers eller särskilda studentföreningars syfte och ändamål.
Överklagandet skall göras till lärosätets styrelse inom tre veckor från det att beslutet givits till känna.
- Den student som väljer att inte ta del av en nations eller särskild studentförenings aktiviteter skall ha rätt att betala en reducerad avgift.

Förslag till förordning om studentkårer, nationer och studentföreningar vid universitet och högskolor

1 kap. Allmänna bestämmelser

Tillämpningsområde

1 § Denna förordning innehåller föreskrifter om studentkårer, nationer och särskilda studentföreningar vid statliga universitet och högskolor samt om skyldighet att tillhöra sådana sammanslutningar.

Denna förordning omfattar inte sådan utbildning som avses i förordningen (2002:760) om uppdragsutbildning vid universitet och högskolor.

Definitioner

2 § Med högskolor avses i fortsättningen både universitet och högskolor, om inte något annat anges.

3 § Med studentkår avses en sådan studentsammanslutning vid en högskola som högskolans styrelse efter särskild ansökan har godkänt som studentkår enligt 2 kap. 13 §.

Om det finns särskilda skäl, får det finnas mer än en studentkår vid samma högskola.

4 § Med nation och särskild studentförening avses en sådan nation och särskild studentförening som studerande var skyldiga att tillhöra enligt de föreskrifter som gällde omedelbart före den 1 januari 1999, enligt förordningen (1983:18) om studerandekårer, nationer och studentföreningar vid universitet och högskolor.

Med nation och särskild studentförening avses också nation och särskild studentförening som helt eller delvis har ersatt en sådan förening som sägs i första stycket.

Avstängning

5 § Om en student inte söker inträde i sådan studentkår, nation eller särskild studentförening som studenten är skyldig att tillhöra enligt 2 kap. 4 och 5 §§ och 3 kap. 4 § eller låter bli att betala avgift enligt 2 kap. 7 § och 3 kap. 7 §, får högskolans styrelse besluta att studenten skall avstängas från undervisning och prov till dess studenten har uppfyllt sina skyldigheter.

Styrelsen får även besluta att kurs- och examensbevis eller bevis om doktorsexamen inte får lämnas ut till en student förrän avgift enligt 2 kap. 7 § och 3 kap. 7 § har betalats.

2 kap. Bestämmelser avseende studentkårer

Syfte

1 § En studentkår skall bevaka och bidra till att utveckla studenternas utbildning, arbetsmiljö och allmänna studiesituation samt värna studenters rättigheter.

2 § En studentkår skall vara demokratiskt uppbyggd.

3 § Högskoleverket skall granska kvaliteten i studentkårernas verksamhet.

Tillhörighet

4 § Den som studerar vid en högskola skall tillhöra den studentkår som finns vid högskolan.

5 § Om det finns flera studentkårer vid en högskola, skall studenten tillhöra den studentkår som kårerna kommer överens om. Kan kårerna inte enas, bestämmer högskolans styrelse vilken kår studenten skall tillhöra.

6 § Högskolans styrelse skall pröva frågor om enskilda studenters tillhörighet i sådan studentkår som finns vid högskolan.

Avgifter

7 § Studentkårer får ta ut obligatoriska och frivilliga avgifter av de studenter som tillhör studentkåren. Den obligatoriska avgiften får användas endast för att bedriva verksamhet i enlighet med 2 kap. 1 §.

8 § En studentkår skall fastställa den obligatoriska kåravgiften per poäng enligt högskoleförordningen (1993:100) 6 kap. 2 §. Den obligatoriska avgiften som skall betalas av studenten baseras på omfattningen av utbildning som studenten tar del i vid högskolan.

9 § En studentkår får inte begränsa rättigheter som följer av kårens uppdrag enligt 2 kap. 1 § för student som har betalat den obligatoriska avgiften till kåren.

10 § Högskolans styrelse får föreskriva att sådana avgifter som avses i 2 kap. 7 § skall betalas före en viss tidpunkt.

Särskilda föreskrifter

11 § För en studentkår skall det finnas stadgar och en styrelse. Stadgarna skall antas av sammanslutningen.

12 § I stadgarna skall det finnas bestämmelser om

1. sammanslutningens ändamål,
2. sammanslutningens organisation,
3. rätt till inträde i och utträde ur sammanslutningen,
4. avgifter till sammanslutningen,
5. hur sammanslutningens beslut skall ges till känna, och
6. rätt för Överklagandenämnden för högskolan att undanröja beslut i enlighet med 2 kap. 19 §.

13 § En studentkår måste vara godkänd av högskolans styrelse.

En studentsammanslutning som vill ansöka hos högskolans styrelse om att vara studentkår skall bifoga sina stadgar och de övriga handlingar som sammanslutningen vill åberopa i ärendet.

I samband med att högskolans styrelse godkänner en studentsammanslutning som studentkår skall styrelsen godkänna de bestämmelser i sammanslutningens stadgar som avses i 2 kap. 12 §.

Om en studentkår ändrar sådana bestämmelser som har fastställts enligt tredje stycket, skall de nya bestämmelserna godkännas av högskolans styrelse. Godkänns inte ändringen, skall studentkåren utan dröjsmål och stadgeenligt framlägga en ny stadgeändring för högskolans styrelse. Om någon ny stadgeändring inte läggs fram inom rimlig tid eller om inte heller det nya förslaget kan godtas, får högskolans styrelse besluta att sammanslutningen skall upphöra att vara en studentkår.

14 § Om inte något annat är föreskrivet skall en studentkår vid en högskola utse och entlediga företrädare för studenterna i de organ vid högskolan där företrädare för studenterna har rätt att ingå.

Om det finns flera studentkårer vid en högskola, får de uppgifter som avses i första stycket fullgöras på det sätt kårerna kommer överens om. Kan kårerna inte enas, bestämmer högskolans styrelse vilken eller vilka kårer som skall fullgöra uppgifterna.

Överklagande av studentkårs beslut

15 § Varje student som tillhör en studentkår har rätt att få ett beslut fattat av studentkåren prövat genom att överklaga det hos Överklagandenämnden för högskolan.

16 § Ett beslut överklagas skriftligt och skall ges in till Överklagandenämnden för högskolan. I sina klagomål skall klaganden ange vilket beslut som överklagas och de omständigheter som denne stöder sitt överklagande på.

17 § Överklagandet skall ha kommit in till Överklagandenämnden inom tre veckor från den dag då det tillkännagavs att protokollet över beslutet justerats.

18 § Om överklagandet före klagotidens utgång har kommit in till lärosätet eller studentkåren i stället för till Överklagandenämnden för högskolan skall överklagandet ändå prövas.

19 § Ett överklagat beslut skall upphävas, om

1. beslutet tillkommit i strid med studentkårens stadga,
2. beslutet strider mot det ändamål som anges i 2 kap. 1 § eller mot bestämmelsen i 2 kap. 7 §.

Överklagandenämnden får inte sätta något annat beslut i det överklagade beslutets ställe.

20 § Vid prövningen av överklagandet får inte andra omständigheter beaktas än sådana som klaganden har hänvisat till före klagotidens utgång.

21 § Om ett beslut har upphävts genom ett avgörande som har vunnit laga kraft och om beslutet redan har verkställts, skall det organ som har fattat beslutet se till att verkställigheten rättas i den utsträckning som det är möjligt.

3 kap. Bestämmelser avseende nationer och särskilda studentföreningar

Syfte

1 § Nationernas och de särskilda studentföreningarnas ändamål är att för de studenter som tillhör sammanslutningen erbjuda sociala och kulturella aktiviteter samt att ge erfarenheter och färdigheter som ett komplement till studierna.

2 § I detta syfte äger nationerna och de särskilda studentföreningarna rätt att, åt dem som tillhör sammanslutningen, upplåta bostäder och lokaler.

3 § En nation och en särskild studentförening skall vara demokratiskt uppbyggd.

Tillhörighet

4 § Den som studerar vid en högskola skall tillhöra sådan nation eller särskild studentförening som finns vid högskolan och som den studerande hade varit skyldig att tillhöra enligt de föreskrifter som gällde omedelbart före den 1 januari 1999, enligt förordningen (1983:18) om studerandekårer, nationer och studentföreningar vid universitet och högskolor. Om två eller flera sådana sammanslutningar går upp i en ny sammanslutning skall skyldigheten i stället avse denna.

5 § Skyldighet att tillhöra en nation eller en annan studentförening gäller inte sådan student som

1. bedriver studier för vilka det omedelbart före den 1 januari 1999 inte fanns någon skyldighet att tillhöra en nation eller en annan studentförening,

2. bedriver studier som närmast motsvarar studier för vilka det omedelbart före den 1 januari 1999 inte fanns någon skyldighet att tillhöra en nation eller en annan studentförening, eller

3. tar del i utbildning som anordnas av högskolan på någon annan ort än högskoleorten.

6 § Högskolans styrelse skall pröva frågor om enskilda studenters tillhörighet i sådan nation eller särskild studentförening som finns vid högskolan.

Avgifter

7 § En nation och en särskild studentförening får ta ut avgifter av de studenter som tillhör sammanslutningen.

8 § Den student, som enligt 3 kap. 4 § är skyldig att tillhöra nation eller särskild studentförening, och som väljer att inte ta del av en nations eller särskild studentförenings aktiviteter skall ha rätt till passiv tillhörighet i nationen eller studentföreningen mot enbart administrativ avgift.

Särskilda föreskrifter

9 § För nationerna och de särskilda studentföreningarna skall det finnas stadgar och en styrelse. Stadgarna skall antas av sammanslutningen och godkännas av högskolans styrelse.

10 § I stadgarna skall det finnas bestämmelser om

1. sammanslutningens ändamål,
2. sammanslutningens organisation,
3. rätt till inträde i och utträde ur sammanslutningen,
4. avgifter till sammanslutningen,
5. hur sammanslutningens beslut skall ges till känna, och internt kunna överprövas, samt

6. rätt för högskolans styrelse att undanröja beslut i enlighet med 3 kap. 12 §.

11 § Om en nation eller en särskild studentförening ändrar sådana bestämmelser i stadgarna som avses i 3 kap 9 §, skall ändringen godkännas av högskolans styrelse.

Godkänns inte ändringen, skall sammanslutningen utan dröjsmål och stadgeenligt framlägga en ny stadgeändring för högskolans styrelse. Om någon ny stadgeändring inte läggs fram inom rimlig tid eller om inte heller det nya förslaget kan godtas, får högskolans styrelse besluta att studenterna inte längre skall vara skyldiga att tillhöra sammanslutningen.

12 § Har en nation eller särskild studentförening fattat ett beslut som uppenbart strider mot sammanslutningens ändamål enligt 3 kap 1 § eller som har tillkommit i strid med 3 kap 8 § eller sammanslutningens stadgar, skall beslutet efter skriftlig begäran av student som tillhör sammanslutningen undanröjas av högskolans styrelse. Begäran skall ha inkommit till högskolans styrelse inom tre veckor från den dag beslutet gavs tillkänna.

Beslut av högskolans styrelse enligt första stycket får inte överklagas.

Denna förordning träder i kraft den 1 januari 2008.

1 Bakgrund – mer än 30 års utredande

Kort om studentsammanslutningarnas tillkomst

Efter förebilder som sedan medeltiden fanns vid stora europeiska universitet bildades vid universiteten i Lund och Uppsala studentnationer redan under 1600-talet. Universiteten utsåg inspektorer för nationerna. Sedan 1667 är det obligatoriskt för studenterna att tillhöra en nation vid dessa universitet.

De första studentkårerna och fakultetsföreningarna tillkom i mitten av 1800-talet. I det statliga regelverket nämns studentkårerna första gången i 1908 års universitetsstatuter. De sågs då som ett utflöde ur nationerna, vilka tillsammans bildade studentkåren.

Först 1956 fick studentkårerna en mer självständig ställning. Det föreskrevs då att medlemskap i nation eller fakultetsförening tillika innebar medlemskap i studentkåren och att studentkåren fick rätten att besluta om avgifter för sin verksamhet.

Åtta år därefter – 1964 – fick studentkåren i universitetsstadgan en helt självständig ställning. I samband med detta blir det i studentkåren som skyldigheten att tillhöra en studerandesammanslutning i första hand skall fullgöras. En student skall vara medlem i studentkår och i förekommande fall dessutom i nation eller i fakultetsförening.

Utredningar sedan 1970 ...

Sommaren 1970 tillsattes den första utredningen om skyldigheten att tillhöra en studentkår, *Kårobligatorientredningen*. Den hade främst i uppgift att kartlägga studentsammanslutningarnas verksamhet och kostnader i anslutning till dessa. I betänkandet ”Studentsammanslutningarnas verksamhet” (DsU 1973:7–8) redovisade utredningen i juni 1973 sina fakta och analyser. Slutsatsen var att

det obligatoriska medlemskapet var en viktig förutsättning för en verksamhet på den aktuella ambitionsnivån. Alternativet vore betydande statsbidrag. Utredningen lades aldrig till grund för någon proposition.

I mars 1973 tillkallades *Obligatoriekommittén* med uppgift att ”pröva om det beträffande just universitets- och högskolestuderande föreligger särskilda skäl för en obligatorisk anslutning till fackliga sammanslutningar eller för andra former för samhällelig reglering av eller stöd till sådana sammanslutningar”.

Kommittén föreslog i betänkandet ”Kårobligatorium?” (SOU 1976:14) i februari 1976 att obligatoriet skulle avskaffas den 1 juli 1977. Dock ansågs det värdefullt att bibehålla sammanslutningarnas verksamhet på en oförändrad ambitionsnivå, varför kommittén menade att en avgiftsskyldighet tills vidare skulle gälla. En mer varaktig lösning på frågan förutsattes på sikt åstadkommas genom överenskommelser mellan stat, berörda studentsammanslutningar, kommuner och landsting.

I propositionen 1976/77:59 om utbildning och forskning inom högskolan ansåg föredragande statsråd att obligatoriet på föreningsrättsliga grunder var principiellt förkastligt och att det obligatoriska medlemskapet därför borde avskaffas. Men detta skulle kunna ske först på sikt på grund av bland annat långtgående förmögenhetsrättsliga konsekvenser, vilka måste lösas genom överläggningar mellan berörda parter. Dock skulle inga nya högskoleutbildningar (efter 1 juli 1977) omfattas av obligatoriet.

Riksdagen anslöt sig till denna uppfattning och antog lagen (1977:219) om obligatoriska studerandesammanslutningar. Förordningen (1977:401) om obligatoriska studerandesammanslutningar utfärdades i anslutning till lagen.

Parallellt med vad som nu nämnts arbetade *1973 års fri- och rättighetsutredning* vars förslag låg till grund för regeringsformens nu gällande bestämmelser om grundläggande fri- och rättigheter. Där uttalade regeringen att bestämmelsen om negativ föreningsfrihet inte berörde reglerna om kårobligatoriet, eftersom dessa inte kunde betraktas som åskådningssammanslutningar (prop. 1975/76:209). Riksdagen anslöt sig till detta synsätt.

Kårobligatoriets förenlighet med Europarådets konvention om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna prövades också senare under 1970-talet. Europakommissionens ställningstagande var att de obligatoriska studentsammanslutningarna i Sverige inte kan betraktas som yrkessammanslutningar

för att upprätthålla en professionell etik, inte heller som fackföreningar i bemärkelsen att de representerar studenterna i arbetskonflikter med en arbetsgivare. Kommissionen såg i stället studentkåren som en del av universitetet och som ett sätt att formellt organisera studenternas deltagande i administrerandet av universitetet. Studentkårerna föreföll kommissionen vara demokratiskt sammansatta och studenterna var fria att ta avstånd (free to disagree with) från politiska ställningstaganden som kåren kunde ha gjort. ”Concentrating all students of a university in one association in the interest of the proper administration of the University is not unreasonable” var kommissionens bedömning.

År 1977 tillkallades *Obligatorieberedningen* som utarbetade tre modeller för ett avskaffande av obligatoriet. I budgetpropositionen för 1979 behandlades dessa modeller men ingen av dem tillstyrktes. Det saknades ett ekonomiskt utrymme för de ca 20 miljoner kronor i statsbidrag som ett slopat obligatorium ansågs kräva. Ett fortsatt obligatorium förordades. Riksdagen ändrade sitt tidigare principbeslut och anslöt sig till det föredragande statsrådet.

Efter förslag från dåvarande Universitets- och högskoleämbetet (UHÄ) utformades proposition 1982/83:27 om obligatoriskt medlemskap i studerandesammanslutningar. Genom ändring i högskolelagen fick regeringen bemyndigande att meddela föreskrifter om obligatoriskt medlemskap. Det är med stöd av detta bemyndigande som förordningen (1983:18) om studerandekårer, nationer och studentföreningar beslutades. Denna rättsliga reglering har således gällt i snart 25 år.

Men utredningarna har fortsatt

I februari 1989 tillkallades en särskild utredare – *1989 års obligatorientredning* – med uppgift att belysa konsekvenserna av ett avskaffande av kårobligatoriet. Betänkandet ”Studenten och tvångsanslutningen. Vad händer om obligatoriet försvinner?” (SOU 1990:105) presenterades i slutet av år 1990. Utredningen ansåg bl.a. att föreningsfriheten värnas om obligatoriet avskaffas och att studentkårerna inte längre skulle utse studentrepresentanter i högskolans organ. Kostnaderna för att avskaffa obligatoriet uppskattades till minst 45 miljoner kronor.

Betänkandet remitterades. Ett beredningsmaterial ”Avveckling av kårobligatoriet” (Ds 1993:9) togs fram inom Utbildningsdepartementet.

Detta låg till grund för en hearing till vilken rektorer för universitet och högskolor var inbjudna.

I propositionen om högre utbildning för ökad kompetens (prop.1992/93:169) föreslogs att kårobligatoriet skulle upphöra den 1 juli 1995. Riksdagen biföll i juni 1993 detta förslag.

I september 1993 tillkallades en utredning – *Kommittén för avveckling av kårobligatoriet* – för att genomföra riksdagens beslut. I mars 1994 överlämnades förslaget ”Avveckling av den obligatoriska anslutningen till studentkårer och nationer” (SOU 1994:47) som innebar att kårobligatoriets avskaffande skulle bekostas av staten. De statliga merkostnaderna beräknades till ca 38 miljoner kronor. Kommittén betonade att studentkårernas utbildningsbevakning inte är viktig enbart ur studenternas perspektiv, den är också av ett starkt allmänt samhällsintresse.

Efter regeringsskiftet hösten 1994 återkom regeringen till riksdagen med förslag att obligatoriet skulle bibehållas (prop. 1994/95:96). Utbildningsutskottet konstaterade att det trots ett omfattande utredningsarbete inte visat sig möjligt att nå en acceptabel lösning på de problem som är förknippade med ett avskaffande av kårobligatoriet. Utskottet fann att fördelarna med att behålla obligatoriet väger tyngst.

Riksdagen beslutade enligt regeringens förslag och avslog motioner om att avvecklingsbeslutet skulle stå fast.

Sedan 1997/98 har frågan om kårobligatoriet behandlats vid varje riksmöte. Våren 2005 avslogs återigen motionsyrkanden om att avskaffa kårobligatoriet. En annan motion gav exempel på ett antal ändringar som borde göras snarast inom ramen för obligatoriet. Motionärerna ansåg att genomförda ändringar vore bättre än att fortsätta den återkommande debatten om obligatoriets vara eller icke vara. De ansåg vidare att denna debatt orsakar oro och ovisshet och kan ta bort fokus från frågor som är viktiga för de enskilda studenterna. Att även denna motion formellt fick avslås berodde på att direktiven till denna utredning nyligen var beslutade.

Mot denna bakgrundsteckning kan vi konstatera att vi långtifrån är den första utredning som arbetat med kårobligatoriet. Vi har emellertid inte haft i uppdrag att pröva obligatoriets vara eller icke vara. Vi är istället den första och hittills enda utredningen som ägnat arbetet åt att anpassa bestämmelserna om kårer och nationer till

moderna förhållanden. I det ingår att ange tydligare och snävare ramar för sammanslutningarna samtidigt som dessa får ett tydligare ansvar och behåller sin självständighet. Där ingår också att öka enskilda studenters rättigheter och underlätta deras studiesituation.

Allt detta utvecklar vi närmare i våra förslag.

Endast med en verksamhet som präglas av att den är anpassad till nutida och mer varierade studieförhållanden samtidigt som den är till nytta för högskolan, kan en obligatorisk anslutning till studentkårer och nationer bli långsiktigt hållbar.

2 Utredningsarbetet

Som nämnts i föregående avsnitt har vårt arbete skiljt sig från de senaste trettio årens olika utredningar genom att uppdraget inte gällt att ifrågasätta kårobligatoriet. Det har inte heller gällt att finna helt nya argument till dess försvar. Det har i stället handlat om att modernisera, tidsanpassa och strama upp verksamheten.

För att följa direktivens uppmaning om att modernisera de 25 år gamla bestämmelserna har vi analyserat och diskuterat såväl gemensamma som specifika behov för olika studentgrupper – behov som enligt vår mening ingen organisation tillmötesgår lika bra som eller bättre än studentkårer och nationer. Vi har samtidigt lagt ett historiskt perspektiv på studentsammanslutningarnas tillkomst och debatten om dessa. Vi har vidare funnit väsentliga skillnader mellan studentkårer/nationer och ideella föreningar. Det har funnits, finns och kommer att finnas starka och ömsesidiga förhållanden mellan lärosätena och studentsammanslutningarna. De senare kan, genom ett självständigt och demokratiskt arbete, stärka och utveckla områden där de har gemensamma intressen med universitet och högskolor.

Viktiga förutsättningar och inslag i vårt arbete har varit följande.

Expertgruppen

Den förordnade expertgruppen har bidragit till, deltagit i och följt arbetet. Olika förslagsalternativ har fortlöpande diskuterats och vi har haft regelbundna sammankomster, sammanlagt fem stycken, under tiden november 2005–mars 2006.

Analys av viktiga dokument

Redan när utredningen startade förelåg en för vårt arbete mycket intressant rapport ”Kåravgifter och service”, sammanställd sommaren 2005 av Per Anders Strandberg vid Myndigheten för Sveriges Nätuniversitet. Den har vi studerat ingående och funnit många aktuella och intressanta fakta av betydelse för våra överväganden och förslag.

För att få en bred grund för arbetet och en aktuell kunskap om studentsammanslutningarnas verksamhet skrev vi i början av hösten 2005 till landets samtliga studentkårer och presenterade utredningsuppdraget samtidigt som vi bad om att få ta del av deras stadgar och verksamhetsberättelser/planer. Följande studentkårer svarade och gick oss tillmötes: Lundaekonomernas studentkår, Hälsouniversitets studentkår Consensus, Medicinska föreningen i Göteborg, Utbildningsvetenskapliga studentkåren vid Göteborgs universitet, Studentkåren i Skövde, Karlstad studentkår, Filosofiska Fakultetens Studentkår i Göteborg, Uppsala studentkår, Medicinska studentkåren vid Umeå universitet, Umeå naturvetar- och teknologkår, Skara studentkår, Medicinska föreningen Lund-Malmö, Samhällsvetenskapliga studentkåren i Lund, Örebro studentkår, Jönköpings studentkår, Studentkåren vid Grafiska institutet, Teknologkåren vid Luleå tekniska universitet, Chalmers studentkår, Sjukgymnasternas studentkår i Stockholm, Studentkåren vid Journalisthögskolan i Stockholm, Odontologiska föreningen i Stockholm, Socialhögskolans studentkår vid Stockholms universitet, Lunds samhällsvetarkår, Kristianstad Studentkår, Studentkåren i Borås, Lunds Naturvetarkår, Halmstads studentkår, Falu studentkår.

När det gäller nationer och studentföreningar avser vårt uppdrag de sammanslutningar som är obligatoriska. Dessa finns i Uppsala, Lund och Stockholm. På samma sätt som för studentkårerna har vi därför begärt, tagit del av och analyserat motsvarande dokument från nationerna vid universiteten i Lund och Uppsala samt fakultetsföreningarna vid Stockholms universitet. Vi har med ett undantag fått tillgång till handlingarna från samtliga dessa sammanslutningar. Detta analysarbete har varit viktigt inför de överläggningar vi senare haft liksom för det fortlöpande arbetet.

I överensstämmelse med direktiven har vi under arbetets gång samrått med berörda myndigheter och studentorganisationer m.m.

Överläggningar i samband med studiebesök

För att få inblick i en innovativ utbildnings- och studiemiljö har utredningen besökt Skeria Utveckling, en kommunal organisation i Skellefteå. Dit har Umeå universitet och Luleå tekniska universitet förlagt ett antal kurser till ett campus, som också innefattar ett s.k. lär-centrum med tillgång till avancerad teknisk studieutrustning och möjlighet att studera ett stort antal kurser på distans från fler än 30 högskolor. Överläggningarna där med studentkårerna och anställd personal gav bl.a. stöd för arbetet med att så långt möjligt ange ramar för och tydliggöra vilka uppgifter som bör vara mest angelägna för studentkårerna i framtiden.

I samband med ett studiebesök i Lund sammanträffade vi med studentkårerna vid Lunds universitet, företrädare för nationerna och kuratorskollegiet där, nationernas inspektorer samt universitetsledningen. Vid alla dessa tillfällen redovisade vi arbetsläget och diskuterade olika lösningsalternativ.

Veckan efter besöket i Lund gjorde vi motsvarande besök i Uppsala. Även där hade vi överläggningar och samråd med studentkåren, nationsföreträdare och kuratorskonventet samt universitetsledningen.

Slutligen har ett studiebesök ägt rum vid Högskolan i Gävle med en överläggning med företrädare för högskolans ledning samt Gefle studentkår.

Utredningens medverkan i konferenser och motsvarande

Styrgruppen för samverkan för nätbaserad högskoleutbildning (Luleå tekniska universitet, Mittuniversitetet, Högskolan i Gävle, Utbildningsradion och Blekinge tekniska högskola) har inviterat utredningen till ett av sina möten för diskussion om bl.a. nätstudents situation.

Vi har deltagit i Oberoende Studentkårer i Samverkans (OSS) träff i Skövde. Här samtalade vi med ca 50 studentrepresentanter från landets små och mellanstora studentkårer.

Styrelsen för SFS hade frågan om studentkårsutredningen som en punkt vid ett styrelsemöte, där vi medverkade med information och deltog i diskussionen.

Vi deltog även vid SFS utbildningsdagar i Mariefred där vi hade ett seminarium om utredningens arbete. Här diskuterade vi med ett

40-tal studentrepresentanter från många olika studentkårer i Sverige.

Övriga kontakter och samråd

I arbetets inledning hade vi besök av företrädare för Smålands nation vid Lunds universitet.

De obligatoriska fakultetsföreningarna vid Stockholms universitet har inbjudits till diskussion och samråd. Till detta möte kom representanter för Humanistiska föreningen, Juridiska föreningen, Naturvetenskapliga föreningen, Samhällsvetenskapliga föreningen samt DISK (föreningen för studerande vid Institutionen för data- och systemvetenskap).

Dagen därpå ägde ett möte rum med Stockholms universitets rektor.

Vi har haft ett möte med kanslichefen för Sveriges Universitets- och Högskoleförbund.

Samråd har vidare skett med universitetskanslern och hennes stab.

Östersunds studentkår har besökt utredningen för information och diskussion.

Även Chalmers studentkår har besökt oss för information och för att ge vissa synpunkter.

Sveriges Förenade Gaystudenter (SFG) har besökt utredningen för information och diskussion.

Skrivelser

En rad skrivelser har kommit med synpunkter, informationer, idéer och önskemål. Vi vill understryka att vissa av dessa har varit av mycket stort värde i arbetet. Samtliga finns naturligtvis i vårt diarium.

Egen undersökning

Våra direktiv nämner inte något om internationaliseringen eller om internationella förhållanden. Trots det har det varit viktigt för oss att något belysa hur studenters organisationer regleras i andra länder. Med våra begränsade resurser i tid och ekonomi valde vi en

billig och snabb metod. Vi anlidade EU:s informationssystem Eurydike och ställde där några frågor av intresse för vårt uppdrag. Vi fick svar från 18 länder – i regel från respektive lands utbildningsministerium. Vi har sammanställt svaren och redovisar dessa i bilaga.

3 Högskolans utveckling

Direktiven anger att ett av skälen till vår utredning är de stora förändringar som skett inom högskolan den senaste tioårsperioden och som påverkar både studenternas situation som kårernas verksamhet. Då regleringen av kårernas verksamhet och ändamål varit i stort sett oförändrad sedan 1983 behöver en översyn göras.

I detta avsnitt ger vi några sammanfattande exempel på de senaste decenniernas viktiga förändringar.

Fler studenter, breddad rekrytering

När det gäller högre utbildning har Sverige haft två ”utbildnings-explosioner”, dels under 1960-talet, dels under 1990-talet. Under de senaste femton åren har *antalet studenter* i grundutbildningen fördubblats från 170 000 i början av 1990-talet till 340 000 höstterminen 2004 – därtill fanns då ca 20 000 studenter inom forskarutbildningen.

Beträffande studenternas *ålder och förutbildning* kan noteras att läsåret 2003/04 var närmare hälften av studenterna äldre än 25 år, drygt 20 % var äldre än 30 år, 10 % var äldre än 40 år och 4 % äldre än 50 år. Ungefär hälften gick ut gymnasieskolan samma år eller 1–2 år innan de började högskolan. Nästan hälften av dem som började studera i högskolan hade någon gång deltagit i kommunal vuxenutbildning.

Under samma läsår hade närmare 17 % av nybörjarna vid universitet och högskolor *utländsk bakgrund*, dvs. de var födda utomlands eller hade föräldrar som båda var födda utomlands. Totalt fanns det omkring 11 500 nya studerande vid universitet och högskolor med utländsk bakgrund (utbytesstudenter oräknade). Av dessa var ungefär 9 000 födda utomlands.

Antalet studenter med behov av stöd på grund av *funktionshinder* har närmast fördubblats under de senaste fem åren. 2004 kontak-

tade 4 500 studenter högskolornas samordnare för studenter med funktionshinder. Det är framförallt studenter med läs- och skrivsvårigheter och dyslexi som står för ökningen. De flesta fick kompensatoriskt, pedagogiskt stöd i form av bl.a. teckenspråkstolkning, lektörer och anteckningshjälp.

Nya studieformer

Informations- och kommunikationsteknologin har skapat revolutionerande, nya studieformer. De senaste tio åren har distansutbildningen ökat kraftigt – nu studerar ca 77 000 studenter, en femtedel av samtliga, på distans. Särskilt snabb har ökning varit sedan 2002, då Sveriges nätuniversitet etablerades.

Nätuniversitetet erbjuder distanskurser som är IT-stödda och det är nätstudenter som står för den stora tillväxten inom distansutbildningen. Myndigheten för Sveriges nätuniversitet skötte fram till den 15 januari 2006 samordningen av högskolornas IT-stödda kursutbud och alla nätuniversitetskurser finns samlade på dess webbplats.

Drygt 40 000 studenter är registrerade hos Nätuniversitetet. Mer än hälften av dessa studenter är äldre än 35 år. Jämfört med andra studenter har de oftare arbetarbakgrund, mer sällan utländsk bakgrund, de bor oftare i glesbygd, de har fler barn och mer sällan studiestöd.

På flera håll har det lokalt tagits initiativ inom området distansutbildning. Ett exempel är det samarbete som sker mellan Blekinge tekniska högskola, Högskolan i Gävle, Mittuniversitetet, Luleå tekniska universitet och Utbildningsradion för kursutveckling, produktion och genomförande av nätbaserade kurser.

Den 15 januari 2006 fick Myndigheten för Sveriges nätuniversitet nya uppgifter och dess namn ändrades till Myndigheten för nätverk och samarbete inom högre utbildning. Den har tre huvuduppgifter – nämligen att främja och stödja universitet och högskolor i deras arbete med

- breddad rekrytering av studenter
- pedagogisk utveckling
- IT-stödd distansutbildning i samarbete med Nätuniversitetet.

Ökat ansvar för lärosätena

Högskolereformen 1993 innebar en kraftigt decentraliserad beslutanderätt till lärosätena bl.a. genom ett nytt system för tilldelning av resurser. De allmänna utbildningslinjerna avskaffades och lärosätena bestämmer själva sitt utbildningsutbud och sin studieorganisation. Reformen var ett led i den övergång till mål- och resultatstyrning som gällde för hela statsförvaltningen sedan slutet av 1980-talet. Den innebar bland annat att kvalitetsfrågorna kom i fokus. Ansvaret för utbildningens kvalitet lades på lärosätena och Högskoleverket genomför numera ämnes- och programutvärderingar och granskar därigenom kvaliteten i utbildningen.

Högskolans regionalpolitiska betydelse

Frågor om universitet och högskolor är inte längre strikt utbildningspolitiska. Satsningar av olika slag av högskoleutbildning har blivit betydelsefulla inslag i både arbetsmarknads- och regionalpolitik. Sedan mer än femton år ser Sverige liksom många andra länder en hög utbildningsnivå hos medborgarna som ett medel för konkurrenskraft och tillväxt.

Den geografiska utbyggnaden av högskolan har gått snabbt. I landet finns nu ca 40 högskolor – minst en i varje län. Flera nya universitet har etablerats.

För tio år sedan kompletterades högskolelagen med den s.k. tredje uppgiften för högskolorna – nämligen skyldigheten att samverka med det omgivande samhället och att informera om sin verksamhet. Utvecklingen har inneburit att både näringsliv och kommuner engagerar sig starkt i hur högskolan utvecklas och byggs ut. Exempelvis har kommunala garantier om studentbostäder blivit ett konkurrensmedel om studenterna.

Etablering av nya studiemiljöer

Det pågår en utveckling internationellt som brukar benämnas ”multi-university-campus” eller ”multi-institutional-campus”.

Sedan slutet av 1990-talet finns på flera håll i Sverige en utveckling i samma riktning, nämligen att skapa en studiemiljö, där flera universitet och högskolor är fysiskt etablerade i en campusmiljö och aktiva med kurser och programutbildningar. Kombinationer

med lärcentra-service och andra utbildningsformer, t.ex. KY-utbildningar och kommunal vuxenutbildning förekommer.

Det ligger ofta regionala drivkrafter bakom denna utveckling. Insikten om att varje kommun inte kan inrätta en högskola samtidigt som man starkt inser betydelsen av tillgång på högskoleutbildning har visat sig kunna leda till moderna och utvecklingsbara lösningar där högskoleutbildning med teknikens hjälp blir alltmer platsberoende.

Ett exempel på en sådan studiemiljö är ”Campus Skellefteå”, som rymmer kurser från två universitet, flera andra utbildningar och olika serviceanordningar för de studerande.

Internationaliseringen

Den globala marknaden för ekonomi och handel är en realitet och utvecklingen går svindlande fort. Det internationella studentutbytet växer – inte minst genom EU:s utbytes- och stipendieprogram. Bolognaprocessen håller på att förändra svensk högskoleutbildning i enlighet med överenskommelsen mellan 45 europeiska stater att skapa ett gemensamt europeiskt område för högre utbildning.

Rörligheten över landets gränser har ökat betydligt de senaste femton åren, dock har det senaste året antalet utresande svenska studenter minskat och uppgick läsåret 2003/04 till 27 000. Av dessa var 6 000 utresande inom något utbytesprogram, där Erasmusprogrammet var störst. Samma läsår fanns det över 14 000 utländska studenter inom den grundläggande utbildningen vid svenska universitet och högskolor. Fler än 9 000 kom hit genom något utbytesprogram. Det innebär att antalet studenter som kommer *till* Sverige via utbytesprogram är 50 % fler än de svenska studenter som reser *ut ur* landet via utbytesprogram.

Gränserna blir således mer diffusa mellan svensk och andra europeiska länders högskoleutbildning. Denna utveckling innebär även att viktiga delar av utbildningspolitiken i regel fastställs på ”övernationell” nivå, t.ex. i EU:s ministerråd och EU-kommissionen medan arbetet med den nationella implementeringen huvudsakligen skall bedrivas lokalt vid enskilda universitet och högskolor.

Fler övergripande lagar skall tillämpas

Under den senaste tioårsperioden har ett antal övergripande lagar stiftats som givit främst lärosäten men även studentkårer och nationer stort ansvar.

Lagen (2001:1286) om likabehandling av studenter i högskolan är ett exempel. Dess ändamål är att på högskoleområdet främja lika rättigheter för studenter och att motverka diskriminering på grund av könstillhörighet, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, sexuell läggning och funktionshinder.

Nära kopplad till lagen om likabehandling är *arbetsmiljölagen (1977:1160)*. Den stadgar att arbetsgivaren har huvudansvaret för arbetsmiljön i verksamheten och den beskriver hur detta ansvar skall uppfyllas. Lagen jämställer i stor utsträckning dem som genomgår utbildning med arbetstagare.

Våren 2006 presenterade Arbetsmiljöverket rapporten "En kartläggning av studenternas medverkan i arbetsmiljöarbetet på landets universitets och högskolor". Rapporten visar tydligt att systemet med s.k. elevskyddsombud fungerar bristfälligt på de flesta av landets universitet och högskolor. Vi återkommer till denna rapport i anslutning till våra förslag.

Den här skildrade utvecklingen har naturligtvis fortlöpande påverkat verksamheten vid studentkårer och nationer och inneburit fler och svårare arbetsuppgifter med väsentligt vidare kontaktytor. Samtidigt har den 25 år gamla förordningens bestämmelser om vilka syften och ändamål som skall vara styrande för arbetet knappast underlättat för sammanslutningarna att prioritera vad de skall ägna sig åt. De nu beskrivna samhällsförändringarna skall därför ses som en fond till våra förslag.

4 Synen på studentkårer och nationer

Som en bakgrund till våra förslag, som följer i kapitlen 5–12, redovisar vi i detta avsnitt vår principiella syn på de obligatoriska studentsammanslutningarna och belyser vad som är utmärkande för dessa i jämförelse med andra sammanslutningar.

I kapitel 1 har vi redovisat att studentkårer, nationer och de särskilda studentföreningarna har mycket gamla anor. Sedan mer än 150 år har alltså dessa studentsammanslutningar och tillhörigheten till dem reglerats genom statliga föreskrifter. Till en början avsåg regleringen nationerna men utvidgades sedan till att gälla även studentkårer och fakultetsföreningar.

Bindningen till universitet och högskolor är alltså tydlig och stark. Högskolelagen stadgar att regeringen får meddela föreskrifter om skyldighet för studenterna vid högskolorna att tillhöra särskilda studentsammanslutningar. Även studenternas rätt att vara representerade i högskolornas beslutande organ slås fast i högskolelagen och vidareutvecklas i högskoleförordningen.

Förordningen om studerandekårer, nationer och studentföreningar vid universitet och högskolor (1983:18) ger rätt till studentkårerna att utse och entlediga företrädare för studenterna i högskolans beslutande organ. I denna förordning finns vidare vissa bestämmelser om studentkårers, nationers och andra studentföreningars stadgar. Den ger också rätt för högskolans styrelse både att avstänga en student som inte fullgör sina skyldigheter till studentkår och nation/förening och att besluta att utbildningsbevis eller bevis om doktorsexamen inte får lämnas till en studerande förrän avgiften har betalats.

Redan mot denna bakgrund är det för oss uppenbart att studentkårer och nationer/studentföreningar har få – om ens några – avgörande likheter med privata-ideella föreningar.

Det har under åtminstone 35 år funnits en tvekan om studentkårnas och universitetsnationernas ställning. Denna oklarhet kan ha

synliggjorts och förstärkts i ljuset av bland annat det politiska klimat som rådde under slutet av 1960- och under 1970-talet. Studentrörelserna och de studentuppror som då var kraftfulla både i Sverige och i andra länder hämtade starka engagemang ur den internationella politiken – speciellt Vietnamkriget – men också ur den inhemska – särskilt utbildningspolitiken med kärhusockupationen i Stockholm som ett enastående exempel.

Inrikespolitiskt startade under denna tid också ett omfattande arbete med reformer på arbetsrättens område. Medbestämmandelagstiftningen, lagen om anställningsskydd och ledighetslagarna är exempel på ett starkt fackligt inflytande under 1970-talet. De fackliga framgångarna i arbetslivet inspirerade! Studentkårerna lade ner stor kraft på studentfackligt arbete.

Men i studentkårerna fanns också i vissa fall engagemang och insatser som knappast låg i alla studenters intresse. Våren 1975 antogs exempelvis vid ett kårmöte följande resolution:

Vi stöder de strejkande städerskorna i deras kamp mot en för dem ofördelaktig tolkning av den s.k. trygghetslagen. Och mot att strejkande skall dömas till obegränsat skadestånd. Därför kräver vi: Återanställ de avskedade städerskorna! Stoppa avskedanden och svartlistning av strejkande! Nej till ofördelaktig tolkning av lagen om anställningstrygghet! Nej till strejkböter! Rätt till sympatistrejker!

Att driva vad som kallas studentfackligt arbete kan inte jämföras med det arbete som fackföreningarna gör. I debatten har studentkårerna ibland beskrivits som fria fackföreningar för studenter. Det kan här vara på sin plats att peka på några kännetecken som är väsentliga för fackföreningar men som studentkårerna saknar: Exempelvis har en fackförening alltid en tydlig motpart med vilken den har slutit kollektivavtal. Vidare har en fackförening strejken som maktmedel, den kan lida ekonomisk skada vid en konflikt och stridsåtgärder prövas i domstol.

På skolans område växte under 1960- och 70-talet även elevorganisationernas betydelse. Sveriges Elevers Centralorganisation liksom Elevförbundet hävdade med kraft den elevfackliga kampen. För skolans elever och för vuxenstuderande vid exempelvis kommunal vuxenutbildning och folkhögskolor har dock anslutningen av medlemmar till respektive organisation alltid varit frivillig. Dessa organisationers verksamheter har inte – på samma sätt som studentkårernas – varit knutna till utbildningsinstitutionerna genom lag och författning. Skolans organisationer – liksom andra ung-

domsorganisationer – har som fria föreningar haft möjlighet att söka statsbidrag för sin verksamhet.

Med tiden, då högskolan vuxit, har de obligatoriska student-sammanslutningarnas uppdrag uppfattats som alltmer oklart. Grunden finns i den otydligt formulerade bestämmelsen som anger att såväl studentkårer som nationer och de särskilda studentföreningarna skall ha till ändamål ”att främja medlemmarnas studier och vad som har sammanhang med studierna”.

I kapitel 3 har vi tecknat de senaste decenniernas utveckling av högskolan – med nya studentgrupper, den geografiska utbyggnaden till nya högskoleorter, varierade utbildningsformer och möjligheterna till nätbaserade studier m.m. Vad en studentkår skall göra och om det är något den *inte* skall göra har kommit att bli fritt för skilda tolkningar utan vägledande bestämmelser.

Och det är just i nu nämnda förhållanden som vi menar att orsakerna finns till det ifrågasättande av kårobligatoriet som så ofta förts fram. Studentkårer har ibland ansett sig ha oerhört breda, närmast gränslösa mandat något som, i kombination med obligatoriet, givit dem låg legitimitet.

Det är alltså nödvändigt att den statliga regleringen av student-sammanslutningarnas syfte och ändamål omprövas och blir tydligare, att verksamheten granskas hårdare och att enskilda studenters rättssäkerhet stärks.

I det följande redovisar vi våra förslag om detta. Där anger vi även skälen för att en ny förordning bör skilja mellan å ena sidan studentkårer och å andra sidan nationer/studentföreningar bl.a. när det gäller syfte och ändamål.

Dock kvarstår alltså att det är en avsevärd skillnad mellan studentkårer och nationer/studentföreningar å ena sidan och å andra sidan organisationer och ideella föreningar, t.ex. fackföreningar. Det fundamentala ligger i det ömsesidiga beroende som staten sedan 150 år reglerat mellan studenterna och deras lärosäten. Detta har sedan 1990-talet förstärkts genom ett lagstadgat ökat studentinflytandet över utbildningen, genom studenternas medverkan i högskolornas kursvärderingar m.m.

Detta betänkande skrivs med dessa utgångspunkter och förslagen är därmed konsekvent utformade enligt följande synsätt.

- Kårerna och nationerna är intimt sammankopplade med högskolorna. Studentkåreerna skall självständigt bevaka och kritiskt granska utbildningen och därmed bidra till en hög utbildnings-

kvalitet. De är föreskrivna i lag och förordningar och de kan inte upplösas genom medlemsbeslut. De är förvaltningsrepresentationer för alla studenter och de är inte självstyrande föreningar.

- Studentkårer och nationer/studentföreningar skall ses som en värdefull resurs som alla studenter har möjlighet att ta i anspråk för angelägna ändamål och syften. För detta skall studenterna normalt betala en viss avgift. Helt avgiftsfri är således inte den svenska höskoleutbildningen.
- Studentens relation till sin studentkår/nation är inte en medlemsrelation i vanlig mening. Då orden har makt över tanken har vi sökt undvika uttryck som medlem, medlemsregister och medlemsavgifter. I förordningsförslaget är sådana uttryck konsekvent ersatta.

Detta synsätt på kårer och nationer innebär naturligtvis inga som helst hinder för studenterna att bilda föreningar med egna ideella ändamål – politiska, religiösa, kulturella etc. Tvärtom är detta av demokratiska och andra skäl önskvärt.

Men det är inte om detta vårt betänkande handlar.

5 Studentkårers syfte och ändamål

Inledning

Enligt förordningen om studerandekårer, nationer och studentföreningar vid universitet och högskolor skall studerandekårernas, nationernas och studentföreningarnas ändamål vara att *främja medlemmarnas studier och vad som har sammanhang med studierna*.

Vad detta syfte innebär och hur det är avgränsat är svårt att tyda i förordningstexten. Denna oklarhet speglas också i den mycket varierade verksamheten som bedrivs på landets olika studentkårer. Konsekvenserna är att det är oklart vad en student har rätt att förvänta sig av en studentkår men också att det blir svårt att avgöra när en studentkår går utanför sitt ändamål.

Regleringen av kårernas verksamhet och ändamål har varit oförändrad sedan 1983 och behöver nu anpassas till den utveckling högskolan och studentgruppen genomgått.

I dagens situation ålägger staten samtliga studenter att ingå i en studentkår samtidigt som staten har en oklar och omodern reglering av vad dessa studentkårer skall göra. Detta är enligt vår uppfattning inte rimligt. Därför finns det ett behov av att renodla och tydliggöra vad en studentkårs fundamentala uppgifter är.

Studentkårernas syfte och ändamål idag

Nästan samtliga av Sveriges studentkårer har, i sina stadgar, en syftesparagraf som återger förordningens exakta formulering. Vissa studentkårer har valt att i stadgarna tolka, exemplifiera eller förtydliga vad som menas med *medlemmarnas studier och vad som därmed äger sammanhang*.

Örebro studentkår stadgar att utöver att verka för en vetenskaplig utbildning skall studentkåren driva såväl utbildningspolitiska som allmänpolitiska frågor. Liknande tolkning har Borås student-

kår som ser som en viktig uppgift för studentkåren att påverka utbildningen och utbildningspolitiken i samhället samt samarbeta med det omgivande samhället.

En mer begränsad syn står Kristianstad studentkår för som specificerar att det är gentemot ledning och personal som man främjar studenternas intressen.

Filosofiska fakultetens studentkår vid Göteborgs universitet (FFS) har en längre exemplifiering. De stadgar att ändamålet uppfylls genom att driva utbildningsfrågor, studiesociala frågor, jämställdhet och jämlikhet. Dessutom tar FFS upp representationen i beredande och beslutande organ samt att verksamheten skall präglas av medlemmars lika värde. FFS skall enligt sina stadgar arbeta mot diskriminering och för en allsidig rekrytering till högre utbildning.

Det finns även studentkårer som fokuserar på livet efter studierna och internationella frågor. Skövde studentkår betonar goda kontakter med näringslivet samt att bevaka medlemmarnas intressen på lokal, nationell och internationell nivå.

Halmstad studentkår ser som en viktig uppgift för studentkåren att marknadsföra utbildningarna till arbetsgivare, blivande studenter och allmänhet. Vidare tar även den upp att verka lokalt, nationellt och internationellt.

Lunds samhällsvetarkår ser som sin uppgift att stärka utbildningarnas identitet och profil såväl inom Lunds universitet som utanför.

Utbildningsvetenskapliga studentkåren vid Göteborgs universitet tar i sina stadgar upp att verka för FN:s deklaration om mänskliga rättigheter och att studierna blir stimulerande samt att studentkåren skall utgöra en social gemenskap för engagerade medlemmar.

Jönköpings studentkår som är en studentkår vid en stiftelsehögskola ser som sitt ändamål att främja hög kvalitet och god studiemiljö.

Studentkårens verksamhet

För att få en närmare inblick i hur studentkåren ser på sin egen roll och sitt ändamål har vi analyserat den verksamhet som rent faktiskt bedrivs.

De flesta studentkårer delar upp sin verksamhet i utbildningsbevakande verksamhet och studiesocial verksamhet, eller utbild-

ningsfrågor och studiesociala frågor. Inom utbildningsbevakande verksamhet kan förutom den formella studentrepresentationen i lärosätets olika organ även inräknas jämlikhetsfrågor och internationella frågor. Inom studiesocial verksamhet kan förutom sociala och ekonomiska frågor även rena festverksamheter ingå.

I det följande kommer en översiktlig redovisning av studentkårers utbildningsbevakande och studiesociala verksamhet.

Utbildningsbevakning och studentrepresentation

Enligt 4 a § högskolelagen (1992:1434) skall studenterna ha rätt att utöva inflytande över utbildningen vid högskolorna. Högskolorna skall verka för att studenterna tar en aktiv del i arbetet med att vidareutveckla utbildningen. Rätten att utse dessa studeranderepresentanter tillkommer de obligatoriska studentkårerna enligt 16 § förordningen (1983:18) om studerandekårer, nationer och studentföreningar vid universitet och högskolor. Sålunda har studentkårerna en exklusiv rätt att utse studenternas representanter i högskolornas samtliga beslutande och beredande organ.

För alla studentkårer, som svarat på utredningens skrivelse, är det formella studentinflytandet en mycket viktig del i studentkårens arbete. Studentkårerna organiserar och bevakar studenternas intressen inom samtliga nivåer inom "sin" högskola. Dessa nivåer är normalt sett institutionsnivå, mellannivå och styrelsenivå. Till institutionsnivån hör institutionsstyrelsen. Till mellannivån hör linjenämnder, fakultets-/sektionsnämnder, forsknings- och utbildningsnämnder/fakultetsstyrelser och förvaltningsnämnder/områdesstyrelser. Till styrelsenivån hör högskolans styrelse.

Studentkårerna har normalt sett en organisatorisk uppbyggnad som är anpassad för att bevaka utbildningsfrågorna på just dessa olika nivåer.

Det är svårt att redogöra för hur samtliga studentkårer organiserar sitt arbete. Variationerna är många. Men den följande beskrivningen passar in på många studentkårer.

På varje kurs väljs kursombud. På en del institutioner väljer kursombuden även ämnesombud. Kursombuden framför studenternas synpunkter på undervisningen, kurslitteraturen, lärarna m.m. Alla kurs- och ämnesombud samt doktorandombud på en institution utgör institutionsrådet. Rådet väljer studentrepresentanter till institutionsstyrelsen och förbereder studentrepresentanternas

medverkan i institutionsstyrelsen. Institutionsråden inom samma ämnesområde utgör studieråd. Studierådet väljer studentföreträdaren i områdes-/fakultetsstyrelsen och styrelsens beredningsorgan. Studentföreträdarna på nästa nivå, styrelsenivån, utses direkt av studentkåren.

Studieråden har en central funktion för den lokala utbildningsbevakningen, men anordnar även sociala aktiviteter. Råden har genom kåren i regel egna medel till sin verksamhet.

På central nivå arbetar ofta en kårstyrelse som har till uppgift att dels stödja de lokala studentrepresentanterna men också att representera studenterna gentemot lärosätets ledning och kommunen. Den har även ansvar för studentkårens mer övergripande frågor. I många studentkårer är flera kårstyrelseledamöter heltidsarvoderade och på vissa studentkårer har man även anställd personal för att sköta administrationen. Även här finns stora skillnader mellan olika studentkårer.

När det gäller den nationella nivån kan noteras att majoriteten av Sveriges studentkårer är medlemmar i Sveriges förenade studentkårer (SFS). SFS funktion är att representera studenterna nationellt gentemot regering och riksdag. Studentkårerna utövar inflytande i SFS genom att på dess årsmöte fastställa SFS verksamhet, välja SFS styrelse, nominera personer till nationella utbildningspolitiska organ och aktivt delta i utformandet av SFS remissvar. SFS är i sin tur medlem i ESIB, Europas Förenade Studentkårer. Genom detta bevakar Sveriges studentkårer studenternas intressen i internationella utbildningspolitiska frågor.

De flesta studentkårer arbetar efter denna struktur, från lokal nivå, central nivå, nationell nivå till internationell nivå.

Flertalet studentkårer som svarat på utredningens skrivelse arbetar även med det vi valt att kalla kvalitativ utbildningsbevakning. Detta innebär, till skillnad från den rent formella processen att utse studentrepresentanter, att även arbeta med kvalitativ utveckling av utbildningsbevakningen. Vi talar här om utbildning av studentrepresentanter, personligt stöd, gemensam argumentation, möteteknik, strategier och påverkan.

Den studiesociala verksamheten

Förutom den studiebevakande verksamheten ägnas en stor del av studentkårens arbete åt studiesocialt arbete. I det följande ges en kort sammanfattning av den information som lämnats utredningen.

Den studiesociala verksamheten utgörs dels av den service som studentkårerna erbjuder studenterna men även av påverkansarbete för att förbättra deras studiesociala miljö samt rent sociala aktiviteter. Variationerna i inriktning och omfattning av denna verksamhet är stora mellan olika studentkårer.

Man tar hand om nya studenter och utländska studenter, förmedlar bostäder och arrangerar fester och pubar, ordnar föreläsningssaftnar, spelar teater, ordnar filmklubbar och svarar för kompendieförsäljning, bokhandlar och restauranger, ger ut medlems-tidningar, anordnar arbetsmarknadsdagar m.m. Vissa studentkårer driver kampanjer för studentrabatter och byggande av studentbostäder, andra prioriterar studenternas psykiska och fysiska hälsa. Diskrimineringsfrågorna har fått en framträdande plats, inte minst tack vare införandet av lagen om likabehandling av studenter i högskolan.

Sammanfattning

Vi kan konstatera att det finns vitt skilda sätt att tolka förordningens ord om "att främja medlemmarnas studier och vad som har sammanhang med studierna". De olika sätten att definiera detta rymmer förmodligen olika synsätt på studentkårers roll, mandat och ändamål.

På många studentkårer har denna fråga genom åren varit kontroversiell, inte minst vid större studentkårer där den öppna politiseringen av studentkårerna varit kraftig. Två skilda uppfattningar tycks råda oberoende av tidsperiod. Den ena är att man ser studenten som i första hand en samhällsmedborgare, *student as citizen-perspektivet*. Enligt detta synsätt kan det som äger sammanhang med studier tolkas mycket brett och i princip innefatta alla politiska frågor inklusive utrikespolitik. Som exempel kan nämnas att Umeå studentkår för två år sedan uttalade sig mot Irakkriget. Örebro studentkår ser sin roll som bildare av opinion i allmänpolitiska frågor.

Det andra perspektivet är att studenten i första hand är student på ett visst lärosäte och har, som sådan, vissa intressen, *student as such-perspektivet*. Detta synsätt leder till en mer restriktiv tolkning av vad som äger sammanhang med studier. Det kan endast beröra de studenter som tillhör en specifik studentkår och berör frågor som är kopplade till deras egenskap av studenter. Kristianstad studentkår specificerar att det är gentemot lärosätets ledning och personal som man främjar studenternas intressen.

Ofta finns båda synsätten och kombinationer av dessa synsätt representerade i landets studentkårer och deras verksamhet.

Studentinflytandet växer i betydelse och kvalitetskraven ökar. Ett studentinflytande värt namnet kräver en god inblick i lärosätets organisation och beslutsvägar. Denna insikt torde vara väl förankrad hos många studentkårer som arbetar målinriktat med detta. Generellt kan sägas att studentkårerna upplever att det centrala studentinflytandet fungerar bäst medan det på institutions- och fakultetsnivå har stora problem, det fungerar bättre på utbildningsprogram än fristående kurser. Studentkårerna försöker på olika sätt att arbeta med dessa frågor.

Den studiesociala verksamheten har genomgått en utveckling. I takt med att högskolans utbyggnad och medvetenheten om studenters ekonomiska villkor ökat har även den studiesociala verksamheten breddats. Vi kan konstatera att den studiesociala verksamheten, till skillnad från den studiebevakande delen, har en mer lös form där de vanligaste metoderna består i klassiskt lobbyarbete och att genom argumentation i olika fora lyfta fram studenternas intressen.

Arbetet gentemot kommunerna har utvecklats kraftigt på de flesta studentkårer. Även i denna fråga finns stora skillnader mellan olika studieorter. I orter som Stockholm och Uppsala finns det visserligen en dialog mellan lärosätet och kommunen men den är mycket mer utvecklad i små orter där kommunen och högskolan ser tydliga gemensamma intressen. Bostadsfrågan, socialbidrag, barnomsorg och andra välfärdsfrågor som i hög grad påverkar studenternas vardag blir i allt större utsträckning föremål för studentkårers insatser.

Även studentkårernas kontakt med näringslivet och andra aktörer har utvecklats. Vissa studentkårer, främst de med huvudsakligen ekonomistudenter och civilingenjörstudenter, finansierar en stor del av sin verksamhet genom företagssponsring. Här finns det betydande skillnader mellan olika studentkårer.

Vi kan således konstatera att studentkårernas verksamhet skiljer sig åt. Vi kan också konstatera att det råder delvis oklara ansvarsförhållanden mellan kommunen, lärosätet och studentkårerna. Vissa studentkårer gör kursvärderingar när detta är lärosätets uppgift, andra ägnar sig åt att marknadsföra utbildningen gentemot framtida arbetsgivare när det är lärosätets ansvar, vissa studentkårer arbetar med information om högre studier till gymnasieelever eller med dagisverksamhet när detta är en kommunal angelägenhet. Det har skapats gråzoner där ansvarsförhållandena mellan lärosätet, kommunen och studentkåren är oklara.

Överväganden och förslag

Vår uppgift är att föreslå ett syfte och ändamål för studentkårer som är tydligt avgränsat, modernt och framåtsyftande och som tydliggör vad studentkårens grundläggande ansvar är i relation till alla studenter på ett lärosäte.

Som ovan nämnts innebär de senaste 25 årens utbildningspolitiska förändringar samt förändringar i studentpopulationen att studentinflytandet och det studiesociala arbetet har växt i betydelse. Idag har 25 % av Sveriges studenter barn, 50 % är över 25 år, många studenter kommer från s.k. studieovana hem. I takt med att studentpopulationen blir alltmer heterogen ökar behovet av ett starkt, självständigt och representativt studiebevakande och studiesocialt arbete. Utgångspunkten måste vara att skapa ett syfte och ändamål som utgår ifrån den enskilde studentens rättmätiga krav på en högkvalitativ högre utbildning.

Vidare måste de oklara ansvarsförhållanden mellan lärosätet, studentkåren och kommunen renodlas i möjligaste mån. Med detta vill vi betona att studentkåren inte har ansvar för studenters alla möjliga problem och intressen. Kommunen och/eller lärosätet har allt som oftast det övergripande ansvaret. Genom studentkårernas representanter i lärosätets beredande och beslutande organ skall studenterna verka för att universitet och högskolor tar sitt ansvar. Vi vänder oss emot den situation som idag finns där studentkårer tar på sig fler och fler uppgifter som i själva verket är andra aktörers ansvar. Sedan finns det vissa specifika verksamhetsområden som en studentkår skall ha ansvar för. Det är om detta vårt förslag handlar.

Alla studentkårers generella skyldigheter

Vi har med stor respekt bevitnat den omfattande sociala verksamheten som bedrivs av studentkårer runtom i landet. Vi har bl.a. bevitnat café-, klubb-, pub- och restaurangverksamhet, körer, teater och annan kulturell verksamhet, idrott, spex, mottagning av nya studenter och utbytesstudenter. Vi menar att denna verksamhet är av stor betydelse för studenterna. En givande social samvaro är en förutsättning för ett bra liv.

Vi anser att det dessutom kan vara så att det är studentkårerna som på många orter är bäst lämpade att bedriva denna verksamhet. Men ansvaret för finansieringen av detta kan inte enbart läggas på studenterna. Vi menar att denna verksamhet är bra, nödvändig och önskvärd men den skall inte bekostas av den obligatoriska kåravgiften, utan av lärosätet, kommunen, annan aktör eller via en frivillig avgift.

I vår strävan att formulera ett syfte och ändamål för studentkårerna har vi haft två utgångspunkter. Syftet och ändamålet skall omfatta verksamhet som:

- berör den enskilde studentens faktiska utbildningssituation,
- ligger inom studentkårens finansieringsansvar, dvs. inte verksamhet som en annan aktör har ansvar för.

Mot denna bakgrund föreslår vi att studentkårernas syfte och ändamål skall vara att bevaka och utveckla studenternas utbildning, arbetsmiljö och allmänna studiesituation samt att värna studenternas rättigheter. Endast denna verksamhet skall få finansieras med den obligatoriska kåravgiften. Övrig verksamhet som inte kan hänföras till dessa verksamhetsområden skall endast kunna finansieras med en frivillig avgift eller av andra finansiärer.

Utbildningsbevakning

Som tidigare nämnts har studentkårerna en exklusiv rätt att utse studenternas representanter i högskolornas samtliga beredande och beslutande organ. I vårt förslag till ny förordning kvarstår denna rätt.

Ingen annan organisation i Sverige har denna rätt och sålunda är det studentkårerna som är bäst lämpade att, genom den formella representationen, bevaka och utveckla utbildningen. Till utbild-

ningsbevakning hör naturligtvis allt som är kopplat till den representativa funktionen så som anordnandet av val av studentrepresentanter, utbildningar av studentrepresentanter och all typ av lobbyarbete i syfte att informera om, förbättra och stärka utbildningsbevakningen.

Det är svårt att överskatta betydelsen av en stark och självständig studiebevakning som medel för att uppnå en högkvalitativ högre utbildning tillgänglig för alla. Trots detta och trots många studentkårers hårda arbete med dessa frågor, finns allvarliga brister i både lärosätenas och studentkårernas arbete med studenternas delaktighet i utbildningen. Studentkårerna har svårt att rekrytera, stötta och utbilda studentrepresentanter samtidigt som många vittnar om lärosätesföreträdare som på central och lokal nivå försvårar studentinflytandet genom olika former av härskartekniker.

Verksamhet som faller under begreppet utbildningsbevakning utgår från den enskilde studentens roll gentemot lärosätet på samtliga nivåer. Avgränsningen är inte svår att göra. Alla frågor som behandlas inom ett lärosätes beredande och beslutande organ är att betrakta som utbildningsbevakning. Alla frågor som inte har en direkt koppling mellan studenten och lärosätet är inte att betrakta som utbildningsbevakning. Vi talar här om vitt skilda frågor som utbildningens innehåll, antagningsfrågor, erkännandefrågor, kurslitteratur, tillsättningsärenden etc. Inom ramen för dessa frågor finns inga begränsningar för studentkårens mandat. Studentkårens ställningstaganden är en angelägenhet för den interna kårdemokratien.

En stor fråga är hur man ska se på nationellt och internationellt utbildningsbevakande arbete. Kopplingen till den faktiska utbildningssituationen kan ge intrycket att vi menar att nationell utbildningsbevakning eller internationell utbildningsbevakning inte ingår. Detta är inte vår avsikt.

Den uppdelning som idag görs mellan lokalt, nationellt och internationellt är många gånger en gammal konstruktion som idag saknar verklighetsförankring. Utbildningsinnehållet påverkas mycket av vad som händer t.ex. i den s.k. Bolognaprocessen eller vilken utbildningspolitik som beslutas i riksdag och regering. Och resultatet av detta får direkt effekt för enskilda studenter i sin faktiska utbildningssituation. Att med utbildningsbevakning försöka dra gränsen vid det lokala är därför omöjligt. All utbildningsbevakande verksamhet, lokal, nationell som internationell, faller inom ramen för utbildningsbevakningen under förutsättning att man kan här-

leda verksamheten till den enskilde studentens faktiska utbildningssituation.

Exempelvis kan medlemskap i SFS, som är en nationell samarbetsorganisation för Sveriges studentkårer, falla inom ramen för utbildningsbevakning då deras verksamhet främst går ut på att påverka den nationella utbildningspolitiken som direkt påverkar den enskilde studenten i dennes faktiska utbildningssituation.

På samma sätt kan medlemskap i ESIB, som är en samarbetsorganisation för Europas studentkårer, falla inom ramen för utbildningsbevakning då dess verksamhet främst går ut på att påverka de utbildningspolitiska processer på det europeiska planet som påverkar den enskilde studenten i den faktiska utbildningssituationen. Däremot är medlemskap i en internationell organisation för studenter som vill ägna sig åt annan verksamhet något som faller utanför begreppet utbildningsbevakning.

Sammanfattningsvis kan sägas att studentkårernas syfte och ändamål skall avse all utbildningsbevakande verksamhet som kan härledas till den enskilde studentens faktiska utbildningssituation. Lokal, nationell eller internationell verksamhet som saknar koppling till detta faller däremot utanför studentkårernas syfte och ändamål.

Arbetsmiljö

För att alla studenter, som idag har vitt skilda behov och förväntningar på sin studietid, skall kunna må bra, känna motivation och kunna tillgodogöra sig sin högskoleutbildning krävs en god arbetsmiljö. Detta innefattar specifikt det systematiska arbetsmiljöarbetet enligt arbetsmiljölagen.

Här är det viktigt att betona att det är lärosätet som har det huvudsakliga ansvaret för studenternas arbetsmiljö. Studentkåren har endast en påtryckande funktion och ett ansvar att, gentemot lärosätet, hjälpa enskilda studenter som hamnat i problem.

När det gäller högskolornas arbete med systematiskt arbetsmiljöarbete finns betydande problem. Arbetsmiljöverket riktar i rapporten, "En kartläggning av studenternas medverkan i arbetsmiljöarbetet på landets universitet och högskolor (2006)", skarp kritik mot landets universitet och högskolor. En slutsats beträffande studenterna är att de i de flesta fall inte är integrerade i det arbetsmiljöarbete som pågår.

Flera rapporter, t.ex. Doktorandspegeln från Högskoleverket, har aktualiserat doktorandernas mycket bristfälliga arbetsmiljö. Både lärosätenas och studentkårernas arbete med detta är eftersatt och kräver stort fokus framöver.

Den allmänna studiesituationen

För att alla studenter, som idag har vitt skilda behov och förväntningar på sin studietid, skall kunna må bra, känna motivation och kunna tillgodogöra sig sin högskoleutbildning krävs förutom en god arbetsmiljö även en god allmän studiesituation.

Begreppet den allmänna studiesituationen är bredare än arbetsmiljö och innefattar en rad sociala trygghetsfaktorer från ett gott bemötande från lärarna och frihet från diskriminering och trakasserier, till goda försäkringar och skyddsnät, ändamålsenliga lokaler och tillgång till bostäder.

Här är det viktigt att betona att det är lärosätet som har det huvudsakliga ansvaret för studenternas allmänna studiesituation. Studentkåren har endast en påtryckande funktion och ett ansvar att, gentemot lärosätet, kommunen eller annan aktör, hjälpa enskilda studenter som hamnat i problem.

För att en verksamhet skall omfattas av den allmänna studiesituationen måste den vara kopplad till den faktiska utbildningssituationen. Verksamhet som klubb-, fest-, café-, restaurang-, teaterverksamhet och liknande kan därför inte falla under begreppet den allmänna studiesituationen. Även om sådan verksamhet är oerhört viktig för studenternas välmående ingår den inte i studentkårernas huvudsakliga syfte och ändamål. Detta innebär ingalunda ett förbud mot att bedriva denna verksamhet, snarare tvärtom. Däremot kan verksamheten inte finansieras med den obligatoriska kåravgiften.

Studenters rättigheter

Studenters rättigheter stadgas i lagar och förordningar. Dessa ger studenterna ett antal rättigheter gentemot sitt lärosäte, rättigheter som inte alltid respekteras.

Sedan 2002 finns *lagen om likabehandling av studenter i högskolan*. Dess ändamål är att på högskoleområdet främja lika rättigheter

för studenter och att motverka diskriminering på grund av köns-tillhörighet, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, sexuell läggning och funktionshinder.

Studentkårernas roll i detta sammanhang kan knappast över-skattas. Inom detta verksamhetsområde ligger ett tydligt uppdrag för studentkårerna att verka för att de lagar och som ger studenter rättigheter respekteras av lärosätet och att detta arbetar aktivt och förebyggande med studenternas rättigheter samt att det informerar sina studenter om vilka rättigheter de har.

Studenter befinner sig i beroendeställning till lärare och andra lärosätetsföreträdare. Många vill inte stöta sig med lärarna, andra känner inte till vilka rättigheter de har och hur de ska agera när de blivit orättvist behandlade. Studentorganisationer och fackliga organisationer har i olika rapporter, t.ex. TCO-rapporten "Livet som doktorand" (2003), beskrivit de brister med diskriminering och trakasserier som finns inom högskoleområdet.

Inom begreppet studenternas rättigheter ingår även att hjälpa enskilda studenter som fått sina rättigheter kränkta. Denna ombudsroll är central för studentkårernas syfte och ändamål. Sveriges För-enade Gaystudenter (SFG) har i en skrivelse till utredningen belyst brister i studentkårernas arbete med detta. De skriver:

Vi på SFG har mött kränkta studenter som inte fått den hjälp som de eftersökt och rimligtvis borde kunna kräva av sin studentkår. Studentkåren har försökt bagatellisera det inträffade, hävdad att inget går att göra, sagt att det inte är deras bord eller helt enkelt ställt sig på lärosätets sida. Naturligtvis finns det alltid olika omständigheter att ta hänsyn till i det enskilda fallet, men som vi ser det så borde studentkårernas självklara utgångspunkt vara sina medlemmars intressen – vem den enskilda medlemmen än är.

SFG:s synpunkter aktualiserar vikten av att studentkårerna arbetar starkt och systematiskt med att försvara studenters rätt till likabehandling. Med hänsyn till att studentpopulationen blivit alltmer heterogen och att diskrimineringsfrågorna fått större aktualitet har denna uppgift växt i betydelse för landets studentkårer.

Gränsdragningsproblem

En viktig fråga som uppkommer och som vi stött på i samtal med studentkårer är hur gränsdragningen skall göras mellan å ena sidan den verksamhet som skall finansieras av den obligatoriska kårav-

giften och å andra sidan den verksamhet som skall vara frivillig. Vissa menar exempelvis att det behövs en fest för att rekrytera personer till utbildningsbevakningen eller att studentkåren behöver satsa pengar på en festlokal eller en studentbokhandel eftersom man då minskar kostnaderna för studenter och därmed värnar deras rättigheter eller arbetsmiljö. Dessa typer av verksamheter må ha sådan effekt men kan ändå enligt vårt förslag inte finansieras med den obligatoriska kåravgiften. Då verksamheten till dess innehåll och natur varken berör studentens faktiska utbildningssituation eller faller inom studentkårens finansieringsansvar faller sådan verksamhet utanför studentkårernas syfte och ändamål.

Gränsdragningsfrågorna är många och emellanåt svåra. Dessa kommer alltid att finnas för alla institutioner som finansierar sin verksamhet med människors uttaxerade pengar. Vårt förslag måste ses som en ram för denna avvägning.

Sammanfattningsvis kan sägas att det är två huvudprinciper som skall tillämpas när man skall fastställa om verksamheten skall finansieras med den obligatoriska avgiften. Den första principen handlar om att det måste vara verksamhet som kan härledas till studentens faktiska utbildningssituation. Den andra principen är att konstatera att finansieringsansvaret för verksamheten inte vilar på en annan aktör så som t.ex. lärosätet eller kommunen. När dessa principer tillämpade på ett enskilt fall leder till jakande svar så är det en verksamhet som ligger inom ramen för studentkårernas syfte och ändamål och därmed skall den finansieras med den obligatoriska avgiften.

Konsekvenser

Vårt förslag kommer förmodligen att få större konsekvenser för vissa studentkårer medan andra studentkårer redan bedriver sin verksamhet i enlighet med förslaget. Det kommer att leda till att vissa studentkårer inte kommer att kunna fortsätta med vissa verksamheter. Budgeten måste bli tydligare så att det klart framgår hur man administrerar den obligatoriska kåravgiften. Men samtidigt kommer det bli lättare att fokusera och prioritera verksamheten.

Det blir tydligt vad en studentkår är till för, det blir tydligare vilka beslut som en studentkår skall fatta och inte fatta. Studentkåren får ett tydligare mandat och ett tydligare uppdrag. Därmed stärks dess legitimitet.

Förslag till författningstext

2 kap. Bestämmelser avseende studentkårer

Syfte

1 § En studentkår skall bevaka och bidra till att utveckla studenternas utbildning, arbetsmiljö och allmänna studiesituation samt värna studenters rättigheter.

Avgifter

7 § Studentkårer får ta ut obligatoriska och frivilliga avgifter av de studenter som tillhör studentkåren. Den obligatoriska avgiften får användas endast för att bedriva verksamhet i enlighet med 2 kap. 1 §.

6 Överklagande av studentkårers beslut

Utredningsuppdraget

Enligt utredningens direktiv behöver möjligheterna att överklaga studentkårernas beslut stärkas så att studenternas möjlighet till kontroll och inflytande vitaliseras.

Gällande regelverk gör det svårt att få beslut som kan anses strida mot studentkårernas ändamål prövade, något som framhållits från flera håll. Stockholms studentkårers centralorganisation har i en skrivelse till Utbildningsdepartementet (U2004/2773/UH) föreslagit att enskilda studenter skall kunna överklaga en studerandekårs beslut. Organisationen menar att förstärkta möjligheter att få kårernas beslut överprövade skulle kunna tydliggöra kårernas befogenheter och bidra till att stärka kårernas demokratiska legitimitet bland medlemmarna. Organisationen hänvisar till rätten att överklaga kommunala beslut som en tänkbar förebild. Även i riksdagsdebatten har man diskuterat en besvärsordning likartad den kommunala.

Dagens reglering

I dagsläget kan en student som anser att ett beslut fattat av studentkåren uppenbart strider mot studentkårens ändamål få beslutet prövat och eventuellt undanröjt av lärosätets styrelse. Detta kan dock endast ske om det begärs av antingen minst en tiondel av kårens medlemmar eller minst 100 medlemmar inom tre veckor från den dag beslutet gavs till känna. Detta framgår av 21 § förordningen (1983:18) om studerandekårer, nationer och studentföreningar vid universitet och högskolor. Enligt 22 § får beslut av ett lärosätets styrelse överklagas till Överklagandenämnden för högskolan. Beslut av nämnden får inte överklagas.

I den stadgeanalys som vi gjort har i princip alla studentkårer citerat ovanstående reglering och ger således inte studenter andra möjligheter att överpröva studentkårernas beslut. Ett undantag utgör Gefle studentkår som utöver denna möjlighet ger studenter möjligheten att få till stånd en medlemsomröstning. Enligt studentkårens stadgar skall en rådgivande medlemsomröstning hållas om fullmäktige så beslutar eller minst fem procent av studentkårens medlemmar så begär. Fullmäktige skall behandla begäran om medlemsomröstning senast 30 dagar efter att begäran kommit in och medlemsomröstning skall hållas inom 90 dagar.

Våra efterforskningar visar att frågor om överprövning inte är något som helst kvantitativt problem. Det förefaller snarare vara oerhört sällsynt. Konkret har vi hittills hört talas om ett enda exempel – 1998 överklagades ett val av studentkårsordförande.

Överklagandenämnden för högskolan har i totalt fyra rättsfall haft att göra med studentkårsärenden. Inget av dessa rättsfall handlar om överklagande av ett beslut fattat av studentkåren.

Anledningarna till detta kan naturligtvis vara många. Bristande insyn, engagemang eller att det tar alldeles för mycket kraft att på kort tid samla ihop 100 namnunderskrifter. En annan anledning kan vara att eftersom syftet och ändamålet är oklart är det svårt för en student att veta vilka typer av beslut som faktiskt överskrider studentkårens syfte och ändamål.

Överväganden och förslag

Vid utformningen av utökade överklagandemöjligheter för studenter finns det flera intressen som i vissa situationer tenderar att stå i konflikt. Å ena sidan finns ett starkt intresse av att stärka studentkårernas legitimitet och studenternas rättssäkerhet. Samtidigt får dessa intressen inte leda till förslag som förlamar studentkårens verksamhet och undergräver studentkårens interna demokrati.

Vid utformningen av utökade överklagandemöjligheter måste man göra en avvägning mellan rättssäkerhet och effektivitet. Denna avvägning är hela tiden närvarande i våra resonemang kring överklagande.

Vi föreslår att varje enskild student som tillhör studentkåren ges rätten att överklaga ett beslut fattat av kåren. Om beslutet tillkommit i strid mot studentkårens stadga eller om beslutet innebär ett överskridande av studentkårens syfte och ändamål upphävs be-

slutet. Överklagandet görs direkt till Överklagandenämnden för högskolan inom tre veckor från det att beslutet tillkännagivits på studentkårens anslagstavla att protokollet över beslutet justerats.

Överklagandets huvudsakliga funktion är att erbjuda en slags medborgartalan för studenter med ändamål att tillse att studentkårens verksamhet utövas på ett rättsenligt sätt. Denna funktion förutsätter att studenterna aktivt utövar viss övervakning och kontroll av studentkårens verksamhet.

Denna besvärspövning är inskränkt till att gälla endast legalitetsfrågor och innebär inte en allsidig överprövning av studentkårens beslut. Det rör sig sålunda om att pröva om studentkåren har gått utöver sitt ändamål och syfte eller brutit mot sin egen stadga och inte huruvida beslutets innehåll är rimligt.

Detta bör ses som en avvägning mellan å ena sidan ett erkännande av den interna kårdemokratins som ett representativt sätt att fatta beslut på och å andra sidan en möjlighet för obligatoriskt anslutna studenter att, när studentkåren går utanför sitt syfte och ändamål eller bryter mot sin stadga, få beslutet överprövat.

Vilka beslut kan överklagas?

Det som man som student kan överklaga är ett beslut fattat av studentkåren. En fråga är således vilka beslut som innefattas i detta begrepp. Vårt syfte är att omfatta samtliga beslut som en studentkår fattar och som kan innebära ett överskridande av studentkårens syfte och ändamål.

Sålunda bör detta begrepp tolkas vidsträckt. Fullmäktigebeslut, styrelsebeslut samt alla beslut som fattats p.g.a. delegation från dessa organ innefattas i begreppet beslut fattat av studentkåren. Det centrala är att beslutet upptagits i ett protokoll. Först då är det möjligt att överklaga.

Att det endast är protokollförda beslut som kan överklagas ligger i överklagandets natur, men kan ses som en kraftig begränsning. Partipolitiska uttalanden eller t.ex. att täcka en kårpubs underskott med den obligatoriska avgiften är två exempel på handlingar som strider mot studentkårens ändamål, men som sällan är uttryckta som formella beslut i ett protokoll.

Trots att studentkårerna bör protokollföra samtliga viktiga ekonomiska och politiska beslut vet vi att detta inte alltid sker. Detta drabbar enskilda studenter hårt. För att ändå tillse att studentkå-

rerna inte går runt sina förpliktelser enligt vårt förslag till förordning föreslår vi i kapitel 7 att Högskoleverket granskar kvaliteten i studentkårens verksamhet (se kap. 7).

På vilka grunder kan ett beslut upphävas?

Varje enskild student ges rätten att överklaga ett beslut fattat av studentkåren. Beslutet upphävs om det tillkommit i strid mot studentkårens stadga eller om beslutet innebär ett överskridande av studentkårens syfte och ändamål.

I strid med studentkårens stadga

Den första besvärsgunden, om beslutet tillkommit i strid med studentkårens stadga, rör felaktigheter i tillkomsten av ett beslut fattat av studentkåren. När tillkomsten av ett beslut angrips kan det röra sig om ärendets beredning eller de närmare omständigheterna vid själva beslutstillfället. Vilka anmärkningar det kan röra sig om beror helt på hur stadgan ser ut och vilka skyldigheter som krävs av de beslutande organen. Ofta rör det sig om kallelseförfarande, jävsituationer eller felaktigheter vid själva beslutstillfället.

I strid med studentkårens syfte och ändamål

Störst betydelse för prövningens innehåll har den andra besvärsgunden. Den blir tillämplig när studentkåren genom ett fattat beslut överskrider sitt ändamål och syfte. Grunden för prövningen blir då den s.k. ändamålsparagrafen, dvs. den paragraf där studentkårens syfte och ändamål fastställs. Hur denna paragraf skall tolkas och hur man skall dra gränsen till den verksamhet som faller utanför studentkårens syfte och ändamål har vi beskrivit i tidigare kapitel. Den reella tolkningen i de specifika fallen gör Överklagandenämnden för högskolan.

Besvärstid

Treveckorsperioden är allmänt förekommande och väl inarbetad i besvärstidssammanhang. Vi har inte funnit anledning att föreslå förändringar i besvärstiden.

En fråga som dock uppkommer är hur denna skall beräknas. Besvärstiden börjar löpa från den dag då det tillkännagivits på studentkårens anslagstavla att protokollet över beslutet justerats. Anslaget om protokolljusteringen måste vara uppsatt på anslagstavlan under hela besvärstiden för att tiden skall löpa ut.

Det är här viktigt att betona att protokollen måste vara tillgängliga för samtliga studenter oavsett om man rent fysiskt befinner sig på campus eller inte.

Överprövningsinstans

I dagens reglering kan ett beslut fattat av studentkåren överklagas till högskolestyrelsen och vidare överklagas till Överklagandenämnden för högskolan (ÖNH). En viktig fråga för utredningen har varit om denna ordning har varit ändamålsenlig.

Det som talar för högskolestyrelsen är att man håller frågan inom lärosätet, vilket skulle vara konsekvent med vår syn på studentkårer som intimt sammankopplade med lärosätet. Dessutom skulle högskolestyrelsen med sin kännedom om studentkårens lokala förutsättningar på ett bättre sätt kunna fatta rimliga avgöranden än om en instans utanför lärosätet fattar avgörandet.

När man resonerar kring lämplig överprövningsinstans är det samtidigt av vikt att instansen upplevs som opartisk och oberoende av dem som är parter i ett eventuellt överklagande. Ur detta perspektiv ser vi uppenbara problem med att låta högskolestyrelsen fatta ett avgörande i en enskild students överklagande. I högskolestyrelsen har studentkåren tre representanter, studentkåren har ofta kontakter med lärosätets ledning som har en tung position i styrelsen. Det finns således en relation, både personlig och politisk, mellan studentkåren och högskolestyrelsen. Ur den enskilde studentens perspektiv kan högskolestyrelsens prövning riskera att upplevas som partisk och föga oberoende.

ÖNH måste ur detta perspektiv anses vara oberoende och opartisk. Studentkåren har inte den institutionella kopplingen till ÖNH som den har till högskolestyrelsen. ÖNH handlägger redan idag

överklaganden av studentärenden av olika slag och har den kompetens som behövs. Dessutom kan ÖNH:s avgöranden vara prejudicerande och åstadkomma nationell likhet angående var gränserna går för studentkårernas syfte och ändamål.

Av ovan anförda skäl föreslår vi att överklagandet skall göras direkt till ÖNH.

Rättsföljden

ÖNH kan enligt vårt förslag endast upphäva eller undanröja det klandrade beslutet men inte sätta något nytt beslut i dess ställe eller annars göra någon ändring i beslutet. Rättsläget återställs sålunda, i den mån det är möjligt, som det var innan det överklagade beslutet fattades.

Så länge ett avgörande inte har kommit från ÖNH, äger studentkåren rätt att verkställa sitt beslut. Vi föreslår således inte ett förbud för studentkåren att verkställa sitt beslut när ett överklagande kommit in till ÖNH.

Vi är medvetna om att detta kan försvaga studentens reella möjligheter att påverka studentkårens verksamhet. Studentkårernas mandatperioder är oftast begränsade till ett år, besluten tämligen kortsiktiga och verkställda ganska snabbt. Samtidigt kan ett avgörande från ÖNH dröja. När ÖNH väl kommer med ett avgörande kan det vara för sent, skadan redan skedd och det kan vara praktiskt mycket svårt att upphäva beslutet.

Att å andra sidan införa ett förbud för studentkåren att verkställa sitt beslut när ett överklagande har inkommit har betydande nackdelar. Rätten att överklaga skulle riskera att bli ett politiskt maktmedel för att förhålla och försvåra beslut som ogillas av enskilda studenter. Detta skulle vidare urholka den interna demokratin och bidra till betydande ineffektivitet i studentkårens viktiga verksamhet.

Vid en avvägning mellan rättssäkerhet och effektivitet anser vi att ett införande av ett verkställighetsförbud skulle medföra stora olägenheter för studentkårerna. Istället är det viktigt att studentkårerna och ÖNH bidrar till att få till stånd snabba avgöranden.

Konsekvenser

En rimlig avvägning mellan rättssäkerhet och effektivitet har resulterat i detta förslag, som vi menar både stärker studenternas rättssäkerhet samtidigt som det stärker studentkårens demokratiska legitimitet.

I vårt förslag spelar dokumentationen av ett beslut stor roll. För att ett fattat beslut skall kunna genomdrivas och bli föremål för överklagande fordras att det har blivit dokumenterat. För att besvärspövning skall äga rum måste klaganden ange mot vilket beslut denne riktar sin talan och ÖNH måste förvissa sig om att det verkligen finns ett dokumenterat beslut.

Dessa omständigheter innebär ett ökat krav på studentkårens att dokumentera sina beslut, att de snabbt kommer upp på en anslagstavla och att de blir tillgängliga för samtliga studenter oavsett om dessa rent fysiskt befinner sig på campus eller inte. Många studentkårer har redan rutiner som motsvarar dessa krav men långt ifrån alla. Denna konsekvens är dock enbart positiv då det ökar transparensen i studentkårens verksamhet och stärker studentkårens legitimitet.

Vårt förslag kan vidare leda till att studenter utnyttjar denna möjlighet för att blockera beslut de ogillar. Rädslan för s.k. rättshaverister är stor bland många av de studentkårer vi talat med. Även om detta kan vara ett möjligt scenario tror vi att i takt med att ÖNH fattar viktiga avgöranden och gränserna för vad man framgångsrikt kan överklaga fastställs, kommer antalet överklaganden att minska.

Vårt förslag kan vidare leda till ökad arbetsbörda för studentkårer som blir utsatta för ett överklagande.

Trots dessa konsekvenser menar vi att förändringarna är viktiga för att de stärker studentkårens legitimitet bland såväl studenter som allmänhet. Detta intresse är så pass starkt så att det överväger de olägenheter det på kort sikt kan skapa för landets studentkårer.

Slutligen kommer vårt förslag att leda till konsekvenser för ÖNH. Dessa är dock svåra att förutsäga eftersom det är svårt att förutsäga mängden av överklagandeärenden. Sannolikt kommer mängden att stabiliseras efter en viss period.

Förslag till författningstext

2 kap. Bestämmelser avseende studentkårer

Överklagande av studentkårens beslut

15 § Varje student som tillhör en studentkår har rätt att få ett beslut fattat av studentkåren prövat genom att överklaga det hos Överklagandenämnden för högskolan.

16 § Ett beslut överklagas skriftligt och skall ges in till Överklagandenämnden för högskolan. I sina klagomål skall klaganden ange vilket beslut som överklagas och de omständigheter som denne stöder sitt överklagande på.

17 § Överklagandet skall ha inkommit till Överklagandenämnden inom tre veckor från den dag då det tillkännagavs att protokollet över beslutet justerats.

18 § Om överklagandet före klagotidens utgång har kommit in till lärosätet eller studentkåren istället för till Överklagandenämnden för högskolan skall överklagandet ändå prövas.

19 § Ett överklagat beslut skall upphävas, om

1. beslutet tillkommit i strid med studentkårens stadga,
2. beslutet strider mot det ändamål som anges i 2 kap. 1 § eller mot bestämmelsen i 2 kap. 7 §.

Överklagandenämnden får inte sätta något annat beslut i det överklagade beslutets ställe.

20 § Vid prövningen av överklagandet får inte andra omständigheter beaktas än sådana som klaganden har hänvisat till före klagotidens utgång.

21 § Om ett beslut har upphävts genom ett avgörande som har vunnit laga kraft och om beslutet redan har verkställts, skall det organ som har fattat beslutet se till att verkställigheten rättas i den utsträckning som det är möjligt.

**Förslag till förordning om ändring i förordningen (1992:404)
med instruktion för Överklagandenämnden för högskolan**

Uppgifter

1 § Överklagandenämnden för högskolan har till uppgift att pröva överklaganden av vissa beslut inom universitetens och högskolornas område. Vilka beslut som får överklagas till nämnden anges i föreskrifter som meddelas av regeringen.

Om nämndens prövning av studentkårers beslut finns bestämmelser i förordningen (0000:00) om studentkårer, nationer och särskilda studentföreningar vid universitet och högskolor.

7 Granskning av studentkårernas verksamhet

Läget idag

I dagsläget är studentkårernas verksamhet underkastad granskning av verksamhetsrevisorer samt av fullmäktiges möjlighet att bevilja eller inte bevilja ansvarsfrihet till styrelsen. Granskningsmetoderna syftar främst till att utreda huruvida studentkårer bedrivit verksamheten på sådant sätt att det givit upphov till lagbrott. Dessa former av granskning är dock tandlösa när det gäller att systematiskt utveckla verksamhetens kvalitet.

Någon systematisk granskning av verksamhetens ändamålsenlighet eller hur studentkårens verksamhet kan utvecklas och förbättras finns inte. Med anledning av att ändamålet med studentkårer varit så pass otydligt skulle en sådan granskning också ha varit svår att genomföra.

Detta har försvårat utvecklingen av starka och kvalitativa studentkårer samtidigt som det undergrävt enskilda studenters rätts-säkerhet, när studentkårer inte lever upp till studenternas berättigade förväntningar.

Högskoleverkets (HSV) utvärderingsavdelning har redan idag i uppdrag att granska verksamheten vid universitet och högskolor. Ett nytt kvalitetsgranskningssystem har nyligen utvecklats där Högskoleverket i sexårsperioder granskar samtliga utbildningar som leder till generella examina och yrkesexamina samt forskarutbildning. I utvärderingarna ingår att granska universitetens och högskolornas examensrätter.

Högskoleverket granskar kvaliteten i verksamheten och främjar kvalitetsutvecklingen vid universitet och högskolor. Verket genomför utvärderingar, konferenser och uppföljningar av olika slag. En typ av kvalitetsgranskning är utvärderingar av utbildningar som leder till generell examen eller yrkesexamen. Dessa omfattar både grund- och forskarutbildning. Andra typer av kvalitetsgranskning är prövningar av examenstillstånd och prövningar av

vetenskapsområden. Verket genomför också tematiska utvärderingar av vissa verksamheter på lärosätetsnivå, t.ex. studentinflytande, jämställdhet, social och etnisk mångfald, samverkan och internationalisering.

Överväganden och förslag

Med vårt förslag om ny ändamålsparagraf regleras studentkårernas verksamhet tydligare. De får specifika uppgifter av staten i syfte att bidra till en högkvalitativ högre utbildning. Vidare ges varje enskild student rätt att överklaga studentkårens beslut som innebär ett avsteg från dessa uppgifter.

Det finns dock ageranden i den vardagliga verksamheten som aldrig kan bli föremål för ett överklagande. Utifrån den enskilde studentens perspektiv är det viktigt att verksamheten håller en jämn och hög kvalitet runtom i landet. Det skall inte vara avgörande vilket lärosäte man studerar vid för att kunna tillhöra en stark studentkår eller inte.

Det finns därför ett stort intresse av en metodisk och regelbunden granskning och utvärdering av studentkårernas verksamhet.

Med anledning av detta föreslår vi att Högskoleverket (HSV) skall få i uppdrag att genomföra denna granskning i samband med den ordinarie granskningen av lärosätena.

Det finns två syften med granskningarna:

- Att bidra till studentkårens egen kvalitetsutveckling.
- Att granska om studentkåren följer förordningen om studentkårer, nationer och studentföreningar vid universitet och högskolor.

Vårt förslag innebär ett utökat uppdrag för HSV. Visserligen kan man hävda att det är en stor principiell förändring att låta en statlig myndighet utvärdera studentkårernas verksamhet. Vi menar dock att detta förslag är konsekvent och ligger i linje med vår syn på studentkåren som intimt sammankopplade med lärosätet och som av staten tilldelats vissa specifika uppgifter. Denna granskning är ett viktigt led i att stärka studenters rättssäkerhet och studentkårernas legitimitet.

Vi menar även att HSV är bäst lämpat att genomföra denna typ av granskningar då myndigheten samlat på sig relevant erfarenhet. Naturligtvis måste de som för HSV:s räkning utför granskningen

vara personer med god inblick i och erfarenhet av studentkårsarbete.

Vår förhoppning är även att dessa granskningar, vid behov, skall leda till konkreta åtgärder, organisatoriska förändringar, ökad medvetenhet, bättre beslutsunderlag och ökat samarbete studentkårer emellan och mellan studentkårer och lärosäten. Vår förhoppning är vidare att utvärderingsrapporterna leder till en bred diskussion kring hur studentkårerna kan utveckla och förbättra sina arbetsmetoder inom olika områden.

Vi har diskuterat olika typer av sanktioner gentemot de studentkårer som bedriver en undermålig verksamhet. Vår slutsats är emellertid att inte nu föreslå några sådana. Vi tror att den offentlighet och allmänna insyn som gäller för HSV:s granskningsrapporter är tillräcklig för att eventuella brister skall korrigeras av studentkårerna själva.

Förslag till författningstext

2 kap. Bestämmelser avseende studentkårer

Syfte

3 § Högskoleverket skall granska kvaliteten i studentkårernas verksamhet.

Förslag till ändring i förordning (2003:7) med instruktion för Högskoleverket

Utvärdering

3 § Högskoleverket skall

1. granska kvaliteten i grundläggande högskoleutbildning och forskarutbildning, *samt i studentkårernas verksamhet,*
2. utvärdera universitetens och högskolornas kvalitetsarbete, och
3. följa upp resultaten av den utvärdering som avses i 1 och 2.

8 Kåravgifter

Utredningsuppdraget

I dag läser många studenter vid flera lärosäten, exempelvis via Sveriges nätuniversitet, och kan inte självklart sägas tillhöra en högskoleort mer än någon annan. Detta innebär att en student kan vara skyldig att tillhöra flera studentkårer och således vara skyldig att betala mer än en kåravgift. Vidare bedrivs en stor del av kurserna inom distansutbildning på deltid. Mot denna bakgrund bör, enligt utredningens direktiv, reglerna beträffande rätten till begränsat medlemskap vid deltidsstudier och distansstudier ses över.

Vi skall utreda hur bestämmelserna om avgifter vid deltidsstudier och distansstudier och vid medlemskap i flera studentkårer kan förändras på ett tillfredsställande sätt.

Problembilden framgår tydligt ur direktiven och rapporten ”Kåravgifter och service”. Problemet har i grunden två aspekter, en ekonomisk och en demokratisk. Den ekonomiska handlar om att studenter i vissa konkreta fall betalar upp till nio kåravgifter vilket är orimligt för den enskilda studenten och motverkar de av regeringen fastlagda målen om ökad samverkan mellan lärosäten och breddad rekrytering. Den studentdemokratiska delen handlar om att studiebevakningen och det studiesociala arbetet blir svårare att bedriva gentemot de ”splittrade” nät- och distansstudenterna. Dessa studentgrupper utgör en utmaning av den traditionella kopplingen mellan en student, ett lärosäte och en studentkår.

Underlag

Den stadgeanalys som utredningen gjort ger ingen information som inte framgår av rapporten ”Kåravgifter och service”. Ur denna rapport kan bl.a. följande problem identifieras.

Många studentkårer har bristfälliga medlemshanteringsystem som inte klarar av att skilja distansstudenter från andra studenter med reducerad kåravgift. Det gör dels siffrorna kring antalet distansstudenter osäkra, dels försvårar det riktade informationssatsningar. För det andra är antalet distansstudenter vid vissa studentkårer så litet att särskilda satsningar inte kan motiveras ekonomiskt utifrån detta.

Många studentkårer har varken tid eller resurser att träffa avtal med andra studentkårer om avgifter och inte heller kapacitet att utreda frågan.

Många problem har det gemensamt att de har sin grund i att nät- och distansstudenter inte är fysiskt närvarande på campus. Det är svårt för nät- och distansstudenter att utöva inflytande i kåren. Nät- och distansstudenters behov skiljer sig från campusstudenter i bl.a. fråga om studenthälsan, rabatter samt övrig studiesocial verksamhet. Flertalet studentkårer har inte förmått att ta till vara studenternas behov.

Det finns kunskap och metoder för att förbättra dessa förhållanden men de sprids inte på ett effektivt sätt. Studentkårerna är i stort behov av stöd och metodutveckling för att integrera IT i sin verksamhet för att möjliggöra nät- och distansstudenternas inflytande.

Vi fäster stor tilltro till den nya Myndigheten för nätverk och samarbete inom högre utbildning som bl.a. har till uppgift att ge stöd till IT-stödd distansutbildning samt att arbeta med pedagogisk utveckling av all högskoleutbildning. Studentinflytande är viktigt i båda dessa uppgifter och denna myndighet kan därför vara ett viktigt stöd för studentkårerna att utveckla nya former för inflytande.

Enligt uppgift från SCB fanns det, vårterminen 2005, 311 091 registrerade studenter och av dessa läste 13 160 vid mer än en högskola, dvs. ca 4 % av Sveriges studenter.

Lösningalternativ

Utgångspunkten för vårt förslag är att det skall vara en lösning som är rättvis och enkel för den enskilde studenten och som är realistiskt genomförbar för landets studentkårer.

I det följande kommer vi att redogöra för några av de alternativ vi diskuterat och hur vi kommit fram till vårt förslag.

Det finns tre centrala begrepp som återkommer i våra resonemang och som kan behöva definieras. Det är campusstudent, nätstudent och distansstudent. Campusstudent innebär en på lärosätet fysiskt närvarande student. Nätstudent är en student som bedriver nätbaserade kurser eller hela utbildningsprogram och finns således inte fysiskt närvarande på lärosätet. Distansstudent är en student som bedriver studier på distans och brukar således vara fysiskt närvarande på lärosätet endast vid undantagsfall.

Nätkår

En lösning som har diskuterats i olika sammanhang är införandet av en specifik nettkår för landets nät- och distansstudenter. Vissa menar att detta skulle vara en god idé då det skulle lösa den ekonomiska frågan och en sådan studentkår skulle genom sitt nätbaserade arbetssätt vara bättre lämpad för nätstudenterna. Med tiden skulle identiteten "nätstudent" skapas vilket, enligt vissa, är en förutsättning för ett långsiktigt studentinflytande. Detta alternativ skulle vara enkelt för den enskilde studenten och tekniskt enkelt för studentkåren.

Det finns dock många praktiska problem med detta alternativ. Att en nationell studentkår skulle kunna bedriva ett effektivt studiebevakande arbete på ca 40 olika lärosäten är tveksamt. Behovet av att känna till de lokala förutsättningarna och beslutsvägarna är oerhört viktigt och att bygga upp en sådan kunskap skulle vara praktiskt mycket svårt. En nettkår skulle därför med stor sannolikhet bli en mycket svag studentkår, vilket inte skulle gynna nät- och distansstudenter. Brister i studentengagemang och kontinuitet skulle även bli stora.

Vi menar att det inte finns någon principiell skillnad mellan en nätstudent och en campusstudent som skulle motivera ett annat sätt att organisera nät- och distansstudenter. Utbildningsbevakningen sker på samma sätt oavsett om det är en campus-, nät- eller distanskurs.

Vidare kan vi konstatera att kvalitetssäkring och studentinflytande på nät- och distanskurser sker rent konkret på det lokala lärosätet där kursen ges. En organisatorisk ram för detta finns redan i de etablerade studentkårerna.

Inte desto mindre kan vi konstatera att många studentkårer inte förmår bedriva ett starkt arbete för nät- och distansstudenter.

Trots detta kan vi samtidigt konstatera att det finns tecken på förbättring, vilja och förutsättningar för studentkårerna att göra detta framgångsrikt. Även om lösningen med en nätkår kan te sig som en attraktiv tanke menar vi att de principiella och praktiska problemen är överhängande.

Sammanfattningsvis menar vi att det är de lokala existerande studentkårerna som skall ha det fortsatta ansvaret för nät- och distansstudenter.

Studentkårerna

Alternativet till en nätkår är således att de existerande studentkårerna driver in kåravgiften och organiserar studentinflytandet. Vi talar här om en kåravgift oavsett hur många lärosäten som är aktörer i en utbildning. Frågan blir då vem som fastställer denna avgift, vilken studentkår som driver in den och vilken studentkår som ansvarar för verksamheten.

I utredningen har vi framförallt diskuterat två modeller.

Central insamling

Enligt detta alternativ betalas kåravgiften in centralt till en myndighet eller en organisation. Denna fördelar avgiften till berörda studentkårer beroende på antal poäng. Studenten tillhör samtliga studentkårer som får del av kåravgiften.

Fördelarna är att det är ett enkelt och långsiktigt system för alla parter och förmodligen på sikt det billigaste. Genom att koppla insamlingen till det centrala antagningsystemet skulle ett mer tillförlitligt medlemsregister kunna åstadkommas.

De problem som vi sett med denna lösning är att den är alltför centralistisk och kontroversiell då de s.k. medlemsregistren skulle administreras av en nationell instans, samt därigenom ett underkännande av studentkårerna. Men framförallt innebär denna lösning en omstrukturering av hela systemet, ett system som i stora delar fungerar bra. Visserligen skulle denna modell vara mycket enkel för den enskilde studenten men investeringskostnaderna som denna modell skulle kräva skulle inte stå i proportion till det problem som man syftar till att lösa, dvs. situationen för ca 4 % av landets studenter.

Av dessa anledningar avfärdade vi denna modell. Då återstår någon form av lokal insamling av kåravgiften.

Lokal insamling

Modell 1

Enligt denna modell bestämmer studenten själv vilken studentkår denne betalar till. Denna studentkår fördelar avgiften till berörda studentkårer beroende på antal poäng. Studenten tillhör samtliga studentkårer som får del av kåravgiften.

Exempelvis en student som läser 5 poäng vid Uppsala universitet, 10 poäng i Högskolan i Gävle och 5 poäng vid Lunds universitet, väljer att betala till Uppsala studentkår. Uppsala studentkår fördelar sedan pengar till Lunds humanistkår och till Gefle studentkår.

Problemet med denna modell är att studenterna kan förväntas betala till den billigaste studentkåren och samtidigt kräva rättigheter av de dyrare studentkåren, rättigheter som för andra studenter kostat mer.

Fördelen med denna modell är den är enkel för den enskilde studenten men å andra sidan förmodligen mer kostsam för studentkåren och därmed för studenterna. Systemet görs i någon mån helt beroende av studentkårens förmåga att lösa problemet studentkåren emellan, vilken visat sig vara bristfällig. De omfattande administrativa kostnader som denna modell medför skulle leda till att vissa studentkårer inte skulle kunna fördela pengar till andra studentkårer.

Modell 2

En möjlig lösning skulle då vara att behålla den delen av modellen som handlar om att man betalar själv till studentkåren men utan att studentkåren behöver transferera pengarna. Således skulle studenten få välja vilken studentkår denne betalar till samtidigt som samtliga studentkårer åläggs bedriva verksamhet gentemot samtliga studenter inskrivna vid det lärosäte där studentkåren verkar. Med tanke på att det endast rör sig om ca 4 % av landets studenter bör detta inte vara ett alltför stort problem.

Således skulle enligt tidigare exempel studenten betala till Uppsala studentkår men kunna kräva fullständiga rättigheter i såväl Gefle studentkår som i Lunds humanistkår, utan att ha betalat till de två senare studentkårerna.

Detta skulle skapa ett incitament för studentkårerna att skapa ett fungerande samarbete. Nackdelen är att detta kan drabba vissa studentkårer mycket kraftigt. Nät- och distansstudenterna är koncentrerade till vissa specifika lärosäten och berörda studentkårer skulle drabbas hårt om de inte fick in kåravgifter men ändå hade ansvar för att bedriva kårverksamhet gentemot dessa studenter.

Modell 3

En alternativ modell skulle vara att man som student betalar X antal kronor per poäng till de studentkårer som verkar på de lärosäten där man avser att läsa. Varje studentkår sätter en kåravgift per poäng. Enligt tidigare exempel skulle studenten betala vad det kostar för 5 poäng i Uppsala, 5 poäng i Lunds humanistkår och vad det kostar för 10 poäng i Gefle studentkår.

Vi menar att denna tredje modell har flest fördelar för såväl den enskilde studenten som för studentkårerna.

Det är enkelt för den enskilde studenten, praktiskt genomförbart för studentkårerna och långsiktigt. Genom den direkta betalningen till samtliga studentkårer i en utbildning blir det också tydligt vilka studentkårer som har ansvaret för dessa studenter och under vilka perioder.

En konsekvens av detta förslag är att vissa studentkårer får mindre intäkter än tidigare. Å andra sidan är det hittills enskilda studenter som drabbats orättvist hårt genom att de tvingats betala dubbla eller flerdubbla kåravgifter.

Genom våra förslag åläggs varje studentkår i Sverige vissa specifika uppgifter som är centrala för att åstadkomma en högkvalitativ högre utbildning. Om dessa uppgifter kostar mycket pengar, så är det också studentkårens ansvar att ta ut en sådan avgift som motsvarar de kostnaderna.

Med bakgrund av det anförda förslår vi modell tre.

Förslag till författningstext

2 kap. Bestämmelser avseende studentkårer

Avgifter

8 § En studentkår skall fastställa den obligatoriska kåavgiften per poäng enligt högskoleförordningen (1993:100) 6 kap. 2 §. Den obligatoriska avgiften som skall betalas av studenten baseras på omfattningen av utbildning som studenten tar del i vid högskolan.

9 Nationers och särskilda studentföreningars syfte och ändamål

Utredningsuppdraget

När det gäller nationer och studentföreningar avser utredningsuppdraget de sammanslutningar som är *obligatoriska*, nämligen dels nationerna vid universiteten i Lund och Uppsala, dels fakultetsföreningarna vid Stockholms universitet. Vid dessa universitet studerar drygt 80 000 studenter eller närmare 25 % av landets högskolestuderande.

Uppdraget sönderfaller i tre delar:

- att se över och lämna förslag till hur nationernas och studentföreningarnas ändamål kan förtydligas,
- att överväga om möjligheten att uppfylla nationsobligatoriet genom medlemskap i en nation eller studentförening som inte bedriver någon verksamhet och som inte tar ut någon medlemsavgift kan tydliggöras samt
- att pröva om det finns anledning att stärka möjligheterna till överprövning även av nationers och studentföreningars beslut.

Inledningsvis vill vi påpeka att en analys av sammanslutningarnas stadgar visar att studentföreningarna vid Stockholms universitet uttrycker ett – jämfört med nationerna – friare förhållande till både universitet och den nu gällande förordningen. Det gäller till exempel godkännande av stadgar och ändringar av dessa samt besvär och möjlighet att överklaga beslut. Den samhällsvetenskapliga, den naturvetenskapliga och den juridiska föreningen vid Stockholms universitet har bindningar till universitetet genom sina inspektorer. Samhällsvetarna anger också att universitetets styrelse skall behandla överklaganden om minst 100 studenter står bakom ett sådant, den skall också fatta vissa andra beslut exempelvis om stadgeändringar. Den humanistiska föreningen förefaller stå helt fri från universitetet med sin stämma som högsta beslutande organ i alla frågor.

En reflektion som kan göras är att dessa föreningar – då de saknar starka stadgemässiga bindningar till universitetet – i framtiden kunde bli frivilliga för studenterna att ansluta sig till. Vi kan dock inte tolka vårt uppdrag så att vi har mandat att föreslå detta. Den överläggning vi haft med företrädare för studentföreningarna visade dessutom att man efterlyste en ökad närhet till och ett tydligare stöd och intresse från universitetet när det gäller framtida verksamhet.

Därför föreslår vi i det följande att den statliga regleringen som hittills, blir likalydande för både nationer och särskilda studentföreningar.

Nationers och särskilda studentföreningars ändamål

Gemensamt för nationerna och studentföreningarna är att den studiesociala uppgiften har en framträdande roll i deras stadgar. Det finns en lång tradition bakom detta. Behovet att lösa de studiesociala frågorna var kanske den främsta orsaken till att de första nationerna bildades under medeltiden vid Europas stora universitet. Och de blev trehundra år senare viktiga funktioner för nationerna i Lund och Uppsala. De var länge begränsade till att ge ekonomiska lättnader i form av lån och stipendier och aktiviteter för att skapa en god studentmiljö. På 1930-talet kom hälsovården och bostadsfrågan alltmer i förgrunden.

Så kom 1960-talets utbildningsexplosion! Jämfört med början av 1900-talet ökade då studentantalet med 300 %. Många flickor och pojkar sökte sig till universiteten från hem utan någon som helst akademisk tradition eller studievana. Det var dessa ungdomar som ofta vittnade om att de var de första i sin släkt som "tagit studenten". Vad nationerna betydde då och vilka viktiga uppgifter de hade är lätt att inse.

Sedan 1983 stadgar förordningen att nationer och studentföreningar "skall ha till ändamål att främja medlemmarnas studier och vad som har sammanhang med studierna". Denna formulering – identisk med vad som nu gäller för studentkårerna – är inte särskilt pedagogisk och kan ge upphov till skilda tolkningar.

I dagens verksamhet kommer detta till uttryck i en synnerligen varierad, bred och mångsidig verksamhet inom bl.a. följande områden: bibliotek, bostäder, café-, klubb-, pub- och restaurangverksamhet, nationstidningar, fotokurser, föreläsningar, körer, teaterfö-

reningar och annan kulturell verksamhet, idrott, spex, mottagning av nya studenter och utbytesstudenter.

Även om den studiesociala uppgiften kan sägas vara gemensam för nationerna och fakultetsföreningarna skiljer sig dock verksamheten åt på flera sätt mellan Lund, Uppsala och Stockholm.

I *Lund* är nationernas hus framförallt bostadshus för studenterna med samlingslokaler i anslutning. Vissa nationer betonar också bostadsfrågan i sina stadgar, t.ex. Kalmar nation, Malmö nation, Lunds nation och Helsingborg-Landskrona nation.

Andra exempel ur stadgarna är följande: Västgöta nation anger att nationen är en religiöst och politiskt obunden sammanslutning av akademiska medborgare grundad på medlemmarnas gemensamma härstamning från landskapet Västergötland. Ett syfte är att fungera som socialt forum och särskild uppmärksamhet skall ägnas nationens nyinskrivna medlemmar. Verksamheten skall vara bred och lättillgänglig och fri från diskriminering i alla dess former.

Hallands nation uttrycker att man verkar för medlemmarnas förståelse och ansvar för det samhälle som de under och efter studietiden ingår i.

Smålands nation anger som sin uppgift att tillvarata sina medlemmars intressen, att vara ett kritiskt forum för i första hand utbildningsfrågor bland studenter i Lund, att tillgodose sina medlemmars behov av nöje och social samvaro, att främja medvetenhet och kritiskt tänkande samt att verka för mångsidig och nyskapande kultur.

Nationerna har ett samarbetsorgan i kuratorskollegiet, som skall tillvarata gemensamma intressen, utåt företräda nationerna och främja samverkan.

I Lund finns också Akademiska föreningen, som disponerar merparten av studenternas samlingslokaler – framförallt AF-Borgen. Akademiska föreningens ändamål är ”att utveckla och förädla det akademiska livet genom att i ett samfund förena studenter, lärare och tjänstemän vid Lunds universitet”.

I *Uppsala* spelar nationshusen en viktig roll i studentlivet. De har i många fall kulturhistoriskt värde och innebär med inventarier och konst stora tillgångar för nationerna samtidigt som de fordrar medel för underhåll. Det är i nationshusen, vilka under en stor del av dygnet står öppna för medlemmarna, som den mesta av den ovan beskrivna verksamheten bedrivs.

Några exempel på hur dagens ändamålsparagraf tolkas i Uppsala universitets nationers stadgar är dessa:

Göteborgs nation stadgar att nationen skall bidra till medlemmarnas personliga utveckling, främja deras studier och bereda dem social trevnad och gemenskap.

Västmanlands-Dala nation stadgar att nationen skall verka för medlemmarnas andliga och fysiska fostran, befordra gott kamratskap och bereda tillfälle till inbördes hjälp.

Gästrik-Hälsinges nation citerar ordagrant förordningens formulering.

Gotlands nation har till uppgift att bland sina medlemmar främja vetenskapligt liv och god ordning samt bereda dem tillfälle till inbördes stöd, trevnad och umgänge. Till uppgifterna hör även att stärka bandet med hembygden. Nationen är politiskt och religiöst obunden.

Norrlands nation stadgar att uppgiften är att som en partipolitiskt och religiöst obunden sammanslutning av studerande främst med anknytning till Jämtlands, Västernorrlands, Västerbottens och Norrbottens län, verka för att skapa en miljö, som befrämjar medlemmarnas studier, trivsel och personliga utveckling under studietiden i Uppsala.

I Uppsala är kuratorskonventet nationernas samarbetsorgan med uppgifter som motsvarar kuratorskollegiets i Lund.

Under utredningsarbetets gång har vi tagit del av och sett många tecken på hur nationerna utvecklar och förnyar sin verksamhet, hur lyhörda de är för vad studenterna vill, önskar och behöver samt hur djupt förankrat nationslivet i Lund och Uppsala är i universiteten och bland studenterna. Studenterna i Lund och Uppsala har inte bara valt en studieinriktning, de har även valt att tillhöra ett gammalt nationsuniversitet.

Men vi har också erfarit en viss besvikelse eller otålighet över att angelägna försök att förnya och vitalisera verksamheten kan gå mycket långsamt och fördröjas av gamla, befästa traditioner. Det finns ett studentikost arv som kan vara kränkande för vissa. Vår bestämda uppfattning är dock att nationerna i sin verksamhet generellt agerar med stor medvetenhet om och respekt för de inskrivna studenterna.

Fakultetsföreningarna vid Stockholms universitet bedriver sin verksamhet på villkor som i många avseenden skiljer sig från nationerna. De är för det första sammanslutningar som betingas av tillhörigheten till en fakultet, för det andra är ju universitetet i Stockholm inte ett av stadens mest berömda kännetecken och för stu-

denterna sammanhållande kraft på samma sätt som universiteten i Lund och Uppsala.

Vi har tagit del av fyra föreningars stadgar och anger här hur de beskriver föreningens ändamål:

Humanisterna är ett opolitiskt, icke partiideologiskt samarbetsforum för studenter vid humanistisk fakultet med ändamål att verka för gott kamratskap och god social samvaro studenter emellan, att befordra de humanistiska vetenskapernas studium och att företräda humanistiska studenters intressen gentemot statsmakt och universitet.

Juridiska föreningen har till ändamål att befordra de juridiska studierna samt verka för samhörighet och gott kamratskap genom att anordna debatter, föredrag och studiebesök av juridisk karaktär, genom att anordna fester, genom att avge utlåtande över ansökningar om stipendier, genom att samarbeta med övriga juristsammanslutningar, genom att stödja strävanden att öka sammanhållningen bland de juris studerande.

Naturvetenskapliga föreningen är en ideell sammanslutning för samliga studerande vid den naturvetenskapliga fakulteten. Föreningen är politiskt och religiöst obunden. Dess syfte är att främja gott kamratskap och gemensamma intressen bland medlemmarna samt att stödja ämnesföreningarnas verksamhet.

Samhällsvetenskapliga fakultetsföreningen är en religiöst och politiskt obunden sammanslutning av studenter. Den skall främja sina medlemmars gemensamma intressen genom att verka för gott kamratskap studenter emellan, befordra de samhällsvetenskapliga vetenskapernas studium, företräda sina medlemmar gentemot universitet och statsmakt. Den skall vidare utgöra ett samarbetsforum för studenter inom fakulteten och verka för att studenterna där får möjlighet till kontakt med arbetsmarknaden.

Föreningarnas verksamhet, så som vi tagit del av den, liknar i de flesta avseenden nationernas. Det är den studentsociala verksamheten som är framträdande. En skillnad ligger i dessa föreningars inriktning på fakulteterna och ämnesföreningarna där. De har därmed naturligen ett fokus även på de professionella fält som studierna kan leda till och blir därmed av stort värde inför det arbetsliv som väntar efter studierna.

Nationerna, däremot, kan beskrivas som en studiesocial smältdegel, som kännetecknas av att människor möts över alla fakultets- och ämnesgränser. De har olika mål med sina studier. Att på så sätt samverka med andra över breda och olika intresseområden är inte

bara en viktig och rolig del av studentlivet. Även detta är en god träning för arbetslivet och den sociala kompetens som alltmer efterfrågas på alla nivåer i alla yrken.

Överväganden och förslag

Vad som nu sagts leder oss till att formuleringen av nationernas och studentföreningarnas syfte och ändamål i en ny förordning skall inriktas på deras sociala och kulturella aktiviteter.

Vi föreslår följande paragrafer i den nya förordningen:

1 § Nationernas och de särskilda studentföreningarnas ändamål är att för de studenter som tillhör sammanslutningen erbjuda sociala och kulturella aktiviteter samt att ge erfarenheter och färdigheter som komplement till studierna.

2 § I detta syfte äger sammanslutningarna rätt att, åt de studenter som tillhör sammanslutningen, upplåta bostäder och lokaler.

Syftet och ändamålet är brett formulerat. Med socialt och kulturellt innefattas allt från idrott till bevarande av kulturarv, från restaurangverksamhet till spex. Därtill anger paragrafen att verksamheten skapar ett mervärde vid sidan om studierna inte minst för de studenter som väljer att aktivera sig i en nation eller studentförening.

Den andra paragrafen uttrycker en aktiv rättighet eftersom man inte kan förpliktiga en sammanslutning att upplåta bostäder och lokaler. Detta är emellertid en konstitutiv del av nationernas verksamhet och bör framhållas i författningstexten.

Förslaget innebär att nationer/studentföreningarnas ändamål får en tydligare inriktning än hittills samtidigt som avgränsningen till studentkårerna blir distinkt.

Förslag till författningstext

3 kap. Bestämmelser avseende nationer och särskilda studentföreningar

Syfte

1 § Nationernas och de särskilda studentföreningarnas ändamål är att för de studenter som tillhör sammanslutningen erbjuda sociala och kulturella aktiviteter samt att ge erfarenheter och färdigheter som ett komplement till studierna.

2 § I detta syfte äger nationerna och de särskilda studentföreningarna rätt att, åt de studenter som tillhör sammanslutningen, upplåta bostäder och lokaler.

10 Möjligheter att tillhöra en nation/förening utan verksamhet

Utredningsuppdraget

Som inledningsvis nämnts har uppdraget gällt att överväga om möjligheten att uppfylla nationsobligatoriet genom medlemskap i en nation eller studentförening som inte bedriver någon verksamhet och som inte tar ut någon medlemsavgift kan tydliggöras.

Skånelandens nation

Sedan ca femtio år tillbaka finns här en förhistoria, nämligen följande:

I slutet av 1950-talet gjordes en utredning i Uppsala om nationslivet och studenternas förhållande till sina nationer. Utredarna fann att de flesta hade glädje av nationslivet men att en del av studenterna var likgiltiga inför verksamheten. De föreslog att det skulle bli möjligt att avstå från alla förmåner en nation erbjöd, alltifrån den sociala samvaron där till bostäder och stipendier. Diskussionen om detta var både hetsig och livlig i början av 1960-talet.

År 1964 inrättades genom ett konsistoriebeslut den s.k. Skånelandens nation. Det är en helt virtuell nation. Den har varken lokal, tillgångar eller några som helst aktiviteter och tar inte ut någon terminsavgift. Uppsala studentkår sköter den administration som behövs och tar ut en mindre administrativ avgift av studenterna.

Till denna nation anslöt sig ca 7 procent av studenterna i Uppsala. Den omfattar idag drygt 5 000 studenter.

Det har nu gått mer än 40 år. Vi har tidigare påmint om den utveckling som skett i samhället, inom högskolan och när det gäller vilka som idag studerar vid universiteten.

Överväganden och förslag

Med tanke på den studiesituation som många idag har menar vi att det naturligtvis finns – och kommer att finnas – studenter som har personliga anledningar att inte ta del av nations/föreningslivet. Småbarnsföräldrar, yrkesarbetande, studenter som pendlar eller bor på annat håll – det går lätt att hitta exempel på studenter som för en kortare eller längre tid inte ser sig ha någon möjlighet att delta i nationens verksamhet eller i övrigt ha någon nytta av vad nationen erbjuder.

Vi anser det i högsta grad rimligt att varje student själv skall ha rätt att ta ställning till huruvida den personliga situationen är sådan att nationens tjänster, förmåner, verksamheter och sociala samvaro kan tas tillvara och berika studietiden.

Vi menar därför att den som vill eller måste avstå från allt som en nation erbjuder skall kunna välja ett passivt deltagande med reducerad avgift. I alla händelser har även de som kan komma att välja ett passivt deltagande gjort även ett annat val, nämligen valet att studera vid ett av de tre universitet i landet till vilka nationer och särskilda föreningar är knutna.

Förslaget blir därför att varje student i Lund och Stockholm skall skrivas in i en nation/förening dock med rätt att betala enbart en administrativ avgift om de (under en tid) väljer att avstå från aktiviteter, förmåner, rabatter, fester, bostäder etc. som erbjuds fullt betalande studenter.

Vi förordar därmed en annan lösningsmodell än den som sedan 40 år finns vid Uppsala universitet. Den främsta skillnaden är att studentkårerna i Lund och Stockholm med vårt förslag inte behöver kopplas in utan administrationen av ”den passiva tillhörigheten” förutsätts skötas av respektive sammanslutning. För berörda studenter torde de två olika modellerna vara likvärda. Vi ser ingen anledning att föreslå att ”Uppsalamodellen” ändras. Det finns inget egenvärde i att förordna likformighet i den här frågan mellan de tre berörda universiteten.

Konsekvenser

En konsekvens av vårt förslag blir att sammanslutningarna i Lund och Stockholm sannolikt får lägre intäkter om avgifterna hålls på samma nivå som hittills. Erfarenheterna från Skånelandens nation i

Uppsala visar dock att sådana effekter ingalunda behöver bli dramatiska.

Andra konsekvenser som kan uppstå gäller de fall där det finns långsiktiga ekonomiska åtaganden, exempelvis i form av hyreskontrakt med lång bindningstid. Vi har tagit del av sådana farhågor från representanter för de särskilda studentföreningarna i Stockholm. Vi anser det viktigt att berörda sammanslutningar och universitetsledningen tillsammans gör en översikt över sådana förhållanden och överväger eventuella behov av övergångsanordningar eller andra lösningar.

Förslag till författningstext

3 kap. Bestämmelser avseende nationer och särskilda studentföreningar

Avgifter

6 § Den student, som enligt 3 kap. 4 § är skyldig att tillhöra en nation eller särskild studentförening, och som väljer att inte ta del av en nations eller särskild studentförenings aktiviteter skall ha rätt till passiv tillhörighet i nationen eller studentföreningen mot enbart administrativ avgift.

11 Överklagande av beslut fattade av nationer eller särskilda studentföreningar

Uppdraget har gällt att pröva om det finns anledning att stärka möjligheterna till överprövning även av nationers och studentföreningars beslut.

Vi kan först konstatera att erfarenheter av att överklaga beslut i nationer och studentföreningar praktiskt taget är obefintliga. Ändå har flertalet nationer en klart angiven besvärsgång i sina stadgar medan bara en av fakultetsföreningarna har det. Nationerna uppger vanligen besvärsnämnder, disciplinnämnder, granskningsnämnder, inspektorer eller seniorskollegier som ansvariga, interna organ.

Våra överväganden i denna fråga är av samma natur som vad vi redovisat gällande studentkårerna: Vi anser det viktigt att stärka enskilda studenter inflytande och ställning också inom nationerna och studentföreningarna. Därigenom stärks också sammanslutningarnas legitimitet. Rätten för enskilda att överklaga är ett led i dessa ambitioner.

Våra överväganden om till vilken instans ett överklagande skall riktas har lett oss till en annan slutsats än den vi föreslagit i kapitel 6 om studentkårsbeslut. Nationer och studentföreningar har inte representanter i högskolans olika organ på samma sätt som studentkårerna, som ju utser representanter i dessa. Nationer och studentföreningar har samtidigt en mycket nära, traditionell bindning till respektive universitet. Det är därför inte i sig eftersträvansvärt att ett överklagande prövas av en instans utanför universitetet.

Vi föreslår därför att enskilda studenter skall kunna få till stånd en överprövning om en nation eller studentförening har fattat beslut som uppenbart strider mot det ändamål som anges i förordningen. En sådan överprövning skall kunna begäras hos universitetets styrelse. Beslut av styrelsen får inte överklagas.

Det kan ju inom en sammanslutning uppkomma andra klagomål än frågan om hur ändamålsparagrafen tolkats. Det kan gälla tvister och missnöjesyttringar på grund av beslut som av någon upplevs

som fel eller ofördelaktigt. Sådana tvister anser vi skall lösas internt inom nationen eller föreningen. Mot denna bakgrund föreslår vi att varje nation och fakultetsförening åläggs att ange en besvärsordning i sina stadgar.

Förslag till författningstext

3 kap. Bestämmelser avseende nationer och särskilda studentföreningar

Särskilda föreskrifter

12 § Har en nation eller särskild studentförening fattat ett beslut som uppenbart strider mot sammanslutningens ändamål enligt 3 kap 1 § eller som har tillkommit i strid med 3 kap 8 § eller sammanslutningens stadgar, skall beslutet efter skriftlig begäran av student som tillhör sammanslutningen undanröjas av högskolans styrelse. Begäran skall ha inkommit till högskolans styrelse inom tre veckor från den dag då beslutet gavs tillkänna.

Beslut av högskolans styrelse får inte överklagas.

Förslag till övriga författningsbestämmelser

3 kap. Bestämmelser avseende nationer och särskilda studentföreningar

Särskilda föreskrifter

9 § För nationerna och de särskilda studentföreningarna skall det finnas stadgar och en styrelse. Stadgarna skall antas av sammanslutningen och godkännas av högskolans styrelse.

10 § I stadgarna skall det finnas bestämmelser om

1. sammanslutningens ändamål,
2. sammanslutningens organisation,
3. rätt till inträde i och utträde ur sammanslutningen,
4. avgifter till sammanslutningen,
5. hur sammanslutningens beslut skall ges till kända, och internt kunna överprövas, samt

6. rätt för högskolans styrelse att undanröja beslut i enlighet med 3 kap. 12 §.

11 § Om en nation eller en särskild studentförening ändrar sådana bestämmelser i stadgarna som avses i 3 kap 9 §, skall ändringen godkännas av högskolans styrelse.

Godkänns inte ändringen, skall sammanslutningen utan dröjsmål och stadgeenligt framlägga en ny stadgeändring för högskolans styrelse. Om någon ny stadgeändring inte läggs fram inom rimlig tid eller om inte heller det nya förslaget kan godtas, får högskolans styrelse besluta att studenterna inte längre skall vara skyldiga att tillhöra sammanslutningen.

De principiella resonemang vi fört om motsvarande frågor i studentkårsavsnittet är i flera avseenden tillämpliga också här.

Det gäller vår önskan att stärka den enskilde studentens rätt till inflytande i sin organisation. I lika hög grad gäller det vår ambition att stärka de obligatoriska studentsammanslutningarnas legitimitet.

Nationernas och fakultetsföreningarnas ställning både gentemot enskilda studenter och inom universiteten blir nu tydligare. Med stärkt överklaganderätt kan enskilda medlemmar avkräva sina organisationer att de inte engagerar sig i frågor som ligger utanför det stadgade ändamålet – exempelvis i frågor av uttalat partipolitisk innebörd.

Vårt förslag kan vidare leda till ökad arbetsbörda för nationer som blir utsatta för ett överklagande.

Genom att ange minimikraven för vad en nations/föreningsstadga skall innehålla och binda den till högskolans medgivande för att bli giltig stärks universitetsstyrelsens insyn i verksamheten.

Genom rättighet att ingripa mot beslut som uppenbart står i strid mot ändamålsparagrafen blir universitetsstyrelsens ansvar betydligt större än tidigare.

Sammantaget stärks nationernas/fakultetsföreningarnas ställning som en del av universitetet.

Rekommendation i anslutning till kommande beredning

Vi har strävat efter att utforma förslaget till förordning så att det uppfattas som begripligt, klart och lättläst. Men vi har inte lyckats fullt ut.

I förordningens 3 kap 4 och 5 §§ – Bestämmelser avseende nationer och särskilda studentföreningar – finns nämligen hänvisningar till föreskrifter ”som gällde omedelbart före den 1 januari 1999”.

I nu gällande förordning (SFS 1983:18) finns i 7 och 8 §§ motsvarande hänvisningar.

I ett försök att klarlägga vilka utbildningar som förordningen avser har vi funnit att beslutet med giltighet fram till 1 januari 1999 hänvisar bakåt i tiden till tidigare beslut, vilka i sin tur erinrar om beslut som sträcker sig bakåt till 1970-talet. Under denna tidsrymd har stora förändringar skett – utbildningar har inrättats, upphört, slagits samman, bytt huvudmannaskap mm. Hur besluten fattats om utbildningarna har också varierat från beslut i riksdagen till beslut vid lokala lärosäten. Även de centrala myndigheterna och deras uppgifter på detta område har förändrats.

Vi har inte haft resurser att analysera och förteckna vilka utbildningar som avses med dessa hänvisningar, inte heller anger våra direktiv att vi förväntas göra detta.

Enligt vår mening är det dock inte förenligt med medborgares rätt till begriplig information att ha kvar hänvisningar av detta slag. För dagens studenter gäller dessa hänvisningar många gånger utbildningsbeslut som fattades innan de var födda.

Vi finner det således angeläget att ett internt utredningsarbete genomförs i utbildnings- och kulturdepartementet i anslutning till beredningen av vårt förordningsförslag. Även nationsföreträdare, som vi haft kontakt med, har efterlyst klargöranden i dessa frågor.

12 Ikraftträdande

Vi utgår ifrån att det kommer att finnas en ny förordning beslutad till hösten 2006. Därifrån beräknar vi drygt ett läsår för studentkårerna och nationerna/studentföreningarna att anpassa sin verksamhet och förbereda sig inför de nya bestämmelserna. Vissa har långa hyreskontrakt och annat som kan försvåra denna process men vi vill betona att vi förutsätter att studentkårerna, nationerna/studentföreningarna tillsammans med lärosäten löser de problem som kan uppkomma så att den nya förordningen kan följas från.

Vi föreslår att den nya förordningen skall börja gälla från och med den 1 januari 2008.

Vi vill i detta sammanhang slutligen påminna om de ramavtal som finns mellan staten och de två stiftelsehögskolorna. För att en ny förordning skall gälla för dessa krävs beslut i stiftelsernas styrelser. Dock kommer t.ex. Överklagandenämnden för högskolan på grund av stiftelsehögskolornas konstruktion och aktiebolagslagen, aldrig att kunna överpröva beslut av stiftelsehögskolornas studentkårer med bindande avgöranden.

Om och när stiftelsehögskolornas styrelser beslutar om den nya förordningens giltighet förordar vi att Överklagandenämnden för högskolan får beredskap att pröva även överklaganden från stiftelsehögskolornas studentkårer eftersom nämndens ställningstaganden sannolikt skulle betraktas som önskvärda och starka rekommendationer.

13 Författningskommentarer

Förslag till förordning om studentkårer, nationer och studentföreningar vid universitet och högskolor

1 kap. Allmänna bestämmelser

Tillämpningsområde

1 § Denna förordning innehåller föreskrifter om studentkårer, nationer och särskilda studentföreningar vid statliga universitet och högskolor samt om skyldighet att tillhöra sådana sammanslutningar.

Denna förordning omfattar inte sådan utbildning som avses i förordningen (2002:760) om uppdragsutbildning vid universitet och högskolor.

Kårobligatoriet omfattar studenter vid statliga universitet och högskolor. Enskilda utbildningsanordnare kan genom avtal med studenterna besluta om medlemskap i studentsammanslutningar.

Med särskilda studentföreningar avses de obligatoriska studentföreningarna vid Stockholms universitet, även kallade fakultetsföreningar.

Definitioner

2 § Med högskolor avses i fortsättningen både universitet och högskolor, om inte något annat anges.

Kårobligatoriet omfattar studenter vid statliga universitet och högskolor. Enskilda utbildningsanordnare kan genom avtal med studenterna besluta om medlemskap i studentsammanslutningar.

3 § Med studentkår avses en sådan studentsammanslutning vid en högskola som högskolans styrelse efter särskild ansökan har godkänt som studentkår enligt 2 kap. 13 §.

Om det finns särskilda skäl, får det finnas mer än en studentkår vid samma högskola.

Förordningsbestämmelsen ger uttryck den starka kopplingen som finns mellan en högskola och en studentkår. Det är högskolestyrelsen som godkänner existensen av en studentkår.

4 § Med nation och särskild studentförening avses en sådan nation och särskild studentförening som studerande var skyldiga att tillhöra enligt de föreskrifter som gällde omedelbart före den 1 januari 1999, enligt förordningen (1983:18) om studerandekårer, nationer och studentföreningar vid universitet och högskolor.

Med nation och särskild studentförening avses också nation och särskild studentförening som helt eller delvis har ersatt en sådan förening som sägs i första stycket.

Nationsobligatoriet omfattar särskilt reglerade nationer och studentföreningar vid Uppsala universitet, Lunds universitet och Stockholms universitet.

Avstängning

5 § Om en student inte söker inträde i sådan studentkår, nation eller särskild studentförening som studenten är skyldig att tillhöra enligt 2 kap. 4 och 5 §§ och 3 kap. 4 § eller låter bli att betala avgift enligt 2 kap. 7 § och 3 kap. 7 §, får högskolans styrelse besluta att studenten skall avstängas från undervisning och prov till dess studenten har uppfyllt sina skyldigheter.

Styrelsen får även besluta att kurs- och examensbevis eller bevis om doktorsexamen inte får lämnas ut till en student förrän avgift enligt 2 kap. 7 § och 3 kap. 7 § har betalats.

Denna bestämmelse reglerar vilka åtgärder som en högskolestyrelse kan vidta om en student inte uppfyller sina skyldigheter att tillhöra en studentkår eller nation/särskild studentförening.

2 kap. Bestämmelser avseende studentkårer

Syfte

1 § En studentkår skall bevaka och bidra till att utveckla studenternas utbildning, arbetsmiljö och allmänna studiesituation samt värna studenters rättigheter.

Denna förordningsbestämmelse anger syftet och ändamålet med en studentkår, och anger vilka fundamentala uppgifter som varje studentkår i Sverige är skyldiga att uppfylla. Dessa uppgifter anses vara en förutsättning för att studentkårerna skall kunna uppfylla statens intresse av en högkvalitativ högre utbildning.

Det övergripande ansvaret för studenternas utbildning, arbetsmiljö, allmänna studiesituation samt studenternas rättigheter har högskolan eller kommunen och inte studentkårerna. Studentkåren har dock ett ansvar att bevaka och bidra till att utveckla dessa för studenterna så viktiga områden.

Med *studenternas utbildning* riktar sig bestämmelsen mot all utbildningsbevakande verksamhet. Alla frågor som behandlas inom ett lärosätes beredande och beslutande organ är att betrakta som utbildningsbevakning. Lokal, nationell och internationell utbildningsbevakande verksamhet faller under begreppet utbildningsbevakning så länge det finns en koppling till den enskilde studentens utbildningssituation.

Med *studenternas arbetsmiljö* menas det systematiska arbetsmiljöarbetet som universitet och högskolor enligt arbetsmiljölagen är skyldiga att bedriva. Studentkåren har en påtryckande funktion för att stärka studenternas arbetsmiljö.

Med *studenternas allmänna studiesituation* menas sociala trygghetsfaktorer som ett gott bemötande från lärarna och frihet från diskriminering och trakasserier, goda försäkringar och skyddsnät, ändamålsenliga lokaler och tillgång till bostäder. Verksamhet som klubb-, fest-, café-, restaurang-, teaterverksamhet och liknande faller inte under begreppet den allmänna studiesituationen.

Med *studenternas rättigheter* menas de rättigheter som studenterna har enligt lagar och förordningar. Inom detta verksamhetsområde ligger ett tydligt uppdrag för studentkårerna att verka för att de lagar och förordningar som ger studenter rättigheter respekteras av lärosätet och att detta arbetar aktivt och förebyggande med studenternas rättigheter samt att lärosätet informerar sina stu-

denter om vilka rättigheter de har. Inom begreppet studenternas rättigheter ingår även att hjälpa enskilda studenter som fått sina rättigheter kränkta. Denna ombudsliknande roll är central för studentkårernas syfte och ändamål.

Denna ändamålsbestämmelse anger sålunda vad en studentkår har skyldighet att arbeta med. Sedan finns det verksamhet som en studentkår får arbeta med men som faller utanför syftet och ändamålet. Sådan verksamhet får bedrivas men endast under förutsättning att den finansieras helt och hållet genom en frivillig avgift eller på annat sätt, t.ex. genom sponsring. Detta framgår av vårt förslag till 2 kap 7 §.

En viktig fråga som uppkommer är hur gränsdragningen skall göras mellan å ena sidan verksamhet som faller under studentkårens syfte och ändamål och å andra sidan den verksamhet som faller utanför. Vissa menar exempelvis att det behövs en fest för att rekrytera personer till utbildningsbevakningen, eller att studentkåren bör finansiera kursutvärderingar eller arbetsmarknadsdagar för att stärka studenternas utbildning.

Det är två huvudprinciper som skall tillämpas när man skall fastställa om en viss verksamhet faller under denna bestämmelse. Den första principen handlar om att det måste vara *verksamhet som kan härledas till studentens faktiska utbildningssituation*. Den andra principen är att konstatera att *finansieringsansvaret för verksamheten inte vilar på en annan aktör* så som t.ex. lärosätet eller kommunen. När dessa principer tillämpade på ett enskilt fall leder till jakande svar så är det en verksamhet som ligger inom ramen för studentkårens syfte och ändamål.

De ovan anförda exemplen om fest eller kursutvärderingar/arbetsmarknadsdagar är verksamheter som har en positiv effekt på studenternas tillvaro men som, enligt denna bestämmelse i ljuset av 2 kap 7 §, inte kan finansieras med den obligatoriska kåravgiften. Då verksamheten till dess innehåll och natur inte berör studentens faktiska utbildningssituation eller faller inom studentkårens finansieringsansvar faller sådan verksamhet utanför studentkårens syfte och ändamål. Detta innebär dock inte att studentkåren inte kan bedriva denna verksamhet, det innebär endast att studentkåren inte kan finansiera verksamheten. En arbetsmarknadsdag finansierad av lärosätet eller genom företagsponsring, men genomförd av studentkåren, är fullt möjligt och i enlighet med vårt förslag.

2 § *En studentkår skall vara demokratiskt uppbyggd.*

En studentkår skall representera samtliga studenter som tillhör studentkåren, och skall därför vara organiserad så att alla kan föra sin talan. Det ställer bl.a. krav på valprocedurer och beslutsordningar.

3 § *Högskoleverket skall granska kvaliteten i studentkårernas verksamhet.*

Högskoleverket får i uppdrag att genomföra granskning av studentkårernas verksamhet.

Det finns två syften med granskningarna:

- Att granska om studentkårerna följer förordningen om studentkårer, nationer och studentföreningar vid universitet och högskolor.
- Att bidra till studentkårers egen kvalitetsutveckling, och därmed lärosätets utveckling.

Tillhörighet

4 § *Den som studerar vid en högskola skall tillhöra den studentkår som finns vid högskolan.*

Denna förordningsbestämmelse fastslår den enskilde studentens skyldighet att tillhöra den studentkår som verkar på den högskola där studenten studerar.

5 § *Om det finns flera studentkårer vid en högskola, skall studenten tillhöra den studentkår som kårerna kommer överens om. Kan kårerna inte enas, bestämmer högskolans styrelse vilken kår studenten skall tillhöra.*

6 § *Högskolans styrelse skall pröva frågor om enskilda studenters tillhörighet i sådan studentkår som finns vid högskolan.*

Om frågor uppstår kring en enskild students skyldighet att tillhöra en studentkår skall högskolans styrelse pröva dessa.

Avgifter

7 § Studentkårer får ta ut obligatoriska och frivilliga avgifter av de studenter som tillhör studentkåren. Den obligatoriska avgiften får användas endast för att bedriva verksamhet i enlighet med 2 kap. 1 §.

Denna förordningsbestämmelse reglerar studentkårernas rätt att ta ut avgifter av studenterna. Vidare reglerar bestämmelsen även hur studentkårer får använda avgifterna. Studentkårerna kan ta ut obligatoriska avgifter och frivilliga avgifter. När det gäller den frivilliga avgiften får studentkåren fritt bestämma hur den används. Däremot finns starka begränsningar i studentkårens möjligheter att fritt disponera den obligatoriska avgiften.

Den obligatoriska avgiften får användas endast för att uppfylla de skyldigheter som samtliga studentkårer har enligt 2 kap 1 §. Övrig verksamhet som inte kan hänföras till dessa verksamhetsområden kan studentkåren driva endast om verksamheten i dess helhet finansieras med en frivillig avgift eller på annat sätt, genom t.ex. sponsring.

8 § En studentkår skall fastställa den obligatoriska kåravgiften per poäng enligt högskoleförordningen (1993:100) 6 kap. 2 §. Den obligatoriska avgiften som skall betalas av studenten baseras på omfattningen av utbildning som studenten tar del i vid högskolan.

Varje studentkår sätter en egen kåravgift per poäng. Som student betalar man X antal kronor per poäng till de studentkårer som verkar på de lärosäten där man studerar.

9 § En studentkår får inte begränsa rättigheter som följer av kårens uppdrag enligt 2 kap. 1 § för student som har betalat den obligatoriska avgiften till kåren.

Oavsett hur många poäng man läser har man alltid fulla rättigheter när det gäller verksamhet som omfattas av studentkårens syfte och ändamål enligt 2 kap 1 §. Däremot har studentkåren, som exempelvis finansierar en pubkväll genom frivilliga avgifter, rätt att för de studenter som väljer att inte betala frivilliga avgifter begränsa dessas möjligheter att utnyttja puben.

10 § Högskolans styrelse får föreskriva att sådana avgifter som avses i 2 kap. 7 § skall betalas före en viss tidpunkt.

Särskilda föreskrifter

11 § För en studentkår skall det finnas stadgar och en styrelse. Stadgarna skall antas av sammanslutningen.

12 § I stadgarna skall det finnas bestämmelser om

1. sammanslutningens ändamål,
2. sammanslutningens organisation,
3. rätt till inträde i och utträde ur sammanslutningen,
4. avgifter till sammanslutningen,
5. hur sammanslutningens beslut skall ges till känna, och
6. rätt för Överklagandenämnden för högskolan att undanröja beslut i enlighet med 2 kap. 19 §.

13 § En studentkår måste vara godkänd av högskolans styrelse.

En studentsammanslutning som vill ansöka hos högskolans styrelse om att vara studentkår skall bifoga sina stadgar och de övriga handlingar som sammanslutningen vill åberopa i ärendet.

I samband med att högskolans styrelse godkänner en studentsammanslutning som studentkår skall styrelsen godkänna de bestämmelser i sammanslutningens stadgar som avses i 2 kap. 12 §.

Om en studentkår ändrar sådana bestämmelser som har fastställts enligt tredje stycket, skall de nya bestämmelserna godkännas av högskolans styrelse. Godkänns inte ändringen, skall studentkåren utan dröjsmål och stadgeenligt framlägga en ny stadgeändring för högskolans styrelse. Om någon ny stadgeändring inte läggs fram inom rimlig tid eller om inte heller det nya förslaget kan godtas, får högskolans styrelse besluta att sammanslutningen skall upphöra att vara en studentkår.

Bestämmelsen stadgar högskolestyrelsens ansvar att godkänna en studentkår och dess stadgar. Innan styrelsen får besluta att sammanslutningen skall upphöra att vara en studentkår vid stadgeändringar, skall den ge studentkåren möjlighet att föreslå ny stadgeändring. Stadgeändringen skall ges till högskolans styrelse så snart kåren, i enlighet med dess bestämmelser, har möjlighet till detta.

14 § Om inte något annat är föreskrivet skall en studentkår vid en högskola utse och entlediga företrädare för studenterna i de organ vid högskolan där företrädare för studenterna har rätt att ingå.

Om det finns flera studentkårer vid en högskola, får de uppgifter som avses i första stycket fullgöras på det sätt kårerna kommer överens om. Kan kårerna inte enas, bestämmer högskolans styrelse vilken eller vilka kårer som skall fullgöra uppgifterna.

Enligt 2 kap 1 § ges studentkårer vissa specifika uppgifter som anses avgörande för uppfyllandet av en högkvalitativ högre utbildning. Studentkåren ges därför i denna bestämmelse inte bara en rättighet utan en skyldighet att utse och entlediga företrädare för studenterna i de organ studenterna har rätt att ingå. Med detta markeras tydligt hur viktigt studentinflytandet är.

Överklagande av studentkårs beslut

15 § Varje student som tillhör en studentkår har rätt att få ett beslut fattat av studentkåren prövat genom att överklaga det hos Överklagandenämnden för högskolan.

Det som man som student kan överklaga är ett beslut fattat av studentkåren. En fråga är således vilka beslut som innefattas i detta begrepp. Bestämmelsen omfattar samtliga beslut som en studentkår fattar och som kan innebära ett överskridande av studentkårens syfte och ändamål. Sålunda bör detta begrepp tolkas vidsträckt. Fullmäktigebeslut, styrelsebeslut samt alla beslut som fattats p.g. delegation från dessa organ innefattas i begreppet beslut fattat av studentkåren. Det centrala är att beslutet upptagits i ett protokoll.

16 § Ett beslut överklagas skriftligt och skall ges in till Överklagandenämnden för högskolan. I sina klagomål skall klaganden ange vilket beslut som överklagas och de omständigheter som denne stöder sitt överklagande på.

17 § Överklagandet skall ha kommit in till Överklagandenämnden inom tre veckor från den dag då det tillkännagavs att protokollet över beslutet justerats.

Treveckorsperioden är allmänt förekommande och väl inarbetad i besvärstidssammanhang.

En fråga som dock uppkommer är hur treveckorsperioden skall beräknas. Besvärstiden börjar löpa från den dag då det tillkännagivits på studentkårens anslagstavla att protokollet över beslutet justerats. Anslaget om protokolljusteringen måste vara uppsatt på anslagstavlan under hela besvärstiden för att tiden skall löpa ut. Det är här viktigt att betona att protokollen måste vara tillgängliga för samtliga studenter oavsett om man rent fysiskt befinner sig på campus eller inte.

18 § Om överklagandet före klagotidens utgång har kommit in till lärosätet eller studentkåren i stället för till Överklagandenämnden för högskolan skall överklagandet ändå prövas.

Överklaganden skall lämnas till Överklagandenämnden för högskolan. Har ett överklagande kommit in till lärosätet eller studentkåren inom treveckorsperioden skall det trots detta tas upp till prövning. Lärosätet och studentkåren är således skyldiga att skyndsamt föra över överklagandet till Överklagandenämnden för högskolan.

19 § Ett överklagat beslut skall upphävas, om

- 1. beslutet tillkommit i strid med studentkårens stadga,*
- 2. beslutet strider mot det ändamål som anges i 2 kap. 1 § eller mot bestämmelsen i 2 kap. 7 §.*

Överklagandenämnden får inte sätta något annat beslut i det överklagade beslutets ställe.

Den första besvärsgunden, om beslutet tillkommit i strid med studentkårens stadga, rör felaktigheter i tillkomsten av ett beslut fattat av studentkåren. När tillkomsten av ett beslut angrips kan det röra sig om ärendets beredning eller de närmare omständigheterna vid själva beslutstillfället. Vilka anmärkningar det kan röra sig om beror helt på hur stadgan ser ut och vilka skyldigheter som krävs av de beslutande organen. Ofta rör det sig om kallelseförfarande, jävsituationer eller felaktigheter vid själva beslutstillfället.

Störst betydelse för prövningens innehåll har den andra besvärsgunden. Den blir tillämplig när studentkåren genom ett fattat beslut överskrider sitt ändamål och syfte. Grunden för prövningen blir då 2 kap 1 §, dvs. den förordningsbestämmelse där stu-

dentkårens syfte och ändamål fastställs. Även beslut som strider mot 2 kap 7 § skall kunna prövas i syfte att förhindra att inkomster från den obligatoriska avgiften används till annan verksamhet än den som stadgas i 2 kap 1 §. Den reella tolkningen i de specifika fallen gör Överklagandenämnden för högskolan.

20 § Vid prövningen av överklagandet får inte andra omständigheter beaktas än sådana som klaganden har hänvisat till före klagotidens utgång.

21 § Om ett beslut har upphävts genom ett avgörande som har vunnit laga kraft och om beslutet redan har verkställts, skall det organ som har fattat beslutet se till att verkställigheten rättas i den utsträckning som det är möjligt.

3 kap. Bestämmelser avseende nationer och särskilda studentföreningar

Syfte

1 § Nationernas och de särskilda studentföreningarnas ändamål är att för de studenter som tillhör sammanslutningen erbjuda sociala och kulturella aktiviteter samt att ge erfarenheter och färdigheter som ett komplement till studierna.

Syftet och ändamålet är brett formulerat. Med socialt och kulturellt innefattas allt från idrott till bevarande av kulturarv, från restaurangverksamhet till spex. Därtill anger paragrafen att verksamheten skapar ett mervärde vid sidan om studierna inte minst för de studenter som väljer att aktivera sig i en nation eller studentförening.

2 § I detta syfte äger nationerna och de särskilda studentföreningarna rätt att, åt dem som tillhör sammanslutningen, upplåta bostäder och lokaler.

Denna bestämmelse uttrycker en aktiv rättighet eftersom man inte kan förpliktiga en sammanslutning att upplåta bostäder och lokaler. Detta är emellertid en konstitutiv del av nationernas verksamhet.

3 § *En nation och en särskild studentförening skall vara demokratiskt uppbyggd.*

En nation/särskild studentförening skall representera samtliga studenter som tillhör sammanslutningen, och skall därför vara organiserad så att alla kan föra sin talan. Det ställer bl.a. krav på valprocedurer och beslutsordningar.

Tillhörighet

4 § *Den som studerar vid en högskola skall tillhöra sådan nation eller särskild studentförening som finns vid högskolan och som den studerande hade varit skyldig att tillhöra enligt de föreskrifter som gällde omedelbart före den 1 januari 1999, enligt förordningen (1983:18) om studerandekårer, nationer och studentföreningar vid universitet och högskolor. Om två eller flera sådana sammanslutningar går upp i en ny sammanslutning skall skyldigheten i stället avse denna.*

Denna förordningsbestämmelse fastslår den enskilde studentens skyldighet att tillhöra en nation/särskild studentförening som verkar på den högskola där studenten studerar.

5 § *Skyldighet att tillhöra en nation eller en annan studentförening gäller inte sådan student som*

- 1. bedriver studier för vilka det omedelbart före den 1 januari 1999 inte fanns någon skyldighet att tillhöra en nation eller en annan studentförening,*
- 2. bedriver studier som närmast motsvarar studier för vilka det omedelbart före den 1 januari 1999 inte fanns någon skyldighet att tillhöra en nation eller en annan studentförening, eller*
- 3. tar del i utbildning som anordnas av högskolan på någon annan ort än högskoleorten.*

Nationsobligatoriet gäller inte alla studenter vid Uppsala universitet, Lunds universitet och Stockholms universitet, utan endast dem som bedriver studier som enligt tidigare föreskrifter omfattas av obligatoriet. Vidare gäller att studenter, som inte har möjlighet att ta del i nationernas/särskilda studentföreningars verksamhet då de bedriver sina studier på annan ort, undantas från nationsobligatoriet. Med detta syftas såväl utbildning som lärosätet bedriver vid

exempelvis lärcentra på andra orter som all form av nätbaserad utbildning.

6 § Högskolans styrelse skall pröva frågor om enskilda studenter tillhörighet i sådan nation eller särskild studentförening som finns vid högskolan.

Om frågor uppstår kring en enskild students skyldighet att tillhöra en nation/särskild studentförening skall högskolans styrelse pröva dessa.

Avgifter

7 § *En nation och en särskild studentförening får ta ut avgifter av de studenter som tillhör sammanslutningen.*

8 § *Den student, som enligt 3 kap. 4 § är skyldig att tillhöra nation eller särskild studentförening, och som väljer att inte ta del av en nations eller särskild studentförenings aktiviteter skall ha rätt till passiv tillhörighet i nationen eller studentföreningen mot enbart administrativ avgift.*

Den som vill eller måste avstå från allt som en nation/särskild studentförening erbjuder skall kunna välja ett passivt deltagande med reducerad avgift. Avgiften skall täcka de kostnader som nationen/särskilda studentföreningen har för att hantera den passiva tillhörigheten.

Särskilda föreskrifter

9 § *För nationerna och de särskilda studentföreningarna skall det finnas stadgar och en styrelse. Stadgarna skall antas av sammanslutningen och godkännas av högskolans styrelse.*

Förordningsbestämmelsen ger uttryck den starka kopplingen som finns mellan en högskola och nation/särskild studentförening. Det är högskolestyrelsen som godkänner sammanslutningarnas stadga.

10 § *I stadgarna skall det finnas bestämmelser om*

1. sammanslutningens ändamål,
2. sammanslutningens organisation,

3. rätt till inträde i och utträde ur sammanslutningen,
4. avgifter till sammanslutningen,
5. hur sammanslutningens beslut skall ges till kända, och internt kunna överprövas, samt
6. rätt för högskolans styrelse att undanröja beslut i enlighet med 3 kap. 12 §.

Genom att ange minimikraven för vad en nations/föreningsstadga skall innehålla och binda den till högskolans medgivande för att bli giltig stärks universitetsstyrelsens insyn i verksamheten.

11 § Om en nation eller en särskild studentförening ändrar sådana bestämmelser i stadgarna som avses i 3 kap 9 §, skall ändringen godkännas av högskolans styrelse.

Godkänns inte ändringen, skall sammanslutningen utan dröjsmål och stadgeenligt framlägga en ny stadgeändring för högskolans styrelse. Om någon ny stadgeändring inte läggs fram inom rimlig tid eller om inte heller det nya förslaget kan godtas, får högskolans styrelse besluta att studenterna inte längre skall vara skyldiga att tillhöra sammanslutningen.

Bestämmelsen stadgar högskolestyrelsens ansvar att godkänna vissa ändringar i en nations/särskild studentförenings stadgar. Om styrelsen inte godkänner stadgeändringen kan den som yttersta åtgärd besluta att studenterna inte längre skall vara skyldiga att tillhöra sammanslutningen. Innan styrelsen gör detta skall den ge nationen/särskilda studentföreningen möjlighet att föreslå ny stadgeändring. Stadgeändringen skall ges till högskolans styrelse så snart sammanslutningen, i enlighet med dess bestämmelser, har möjlighet till detta.

12 § Har en nation eller särskild studentförening fattat ett beslut som uppenbart strider mot sammanslutningens ändamål enligt 3 kap 1 § eller som har tillkommit i strid med 3 kap 8 § eller sammanslutningens stadgar, skall beslutet efter skriftlig begäran av student som tillhör sammanslutningen undanröjas av högskolans styrelse. Begäran skall ha inkommit till högskolans styrelse inom tre veckor från den dag beslutet gavs tillkänna.

Beslut av högskolans styrelse enligt första stycket får inte överklagas.

Rätten att överklaga nationers och särskilda studentföreningars beslut liknar den överklaganderätt som föreslås för studentkårer. Den största skillnaden gäller överprövningsinstans. Det är högskolans styrelse som har att pröva frågor som rör nationer och särskilda studentföreningar. En skriftlig begäran skall ha inkommit till styrelsen inom tre veckor från den dag då beslutet gavs till känna.

Denna förordning träder i kraft den 1 januari 2008.

14 Förslag till ändring i högskoleförordningen (1993:100)

10 kap. 1 §

Allmänna bestämmelser

1 § Disciplinära åtgärder får vidtas mot studenter som

1. med otillåtna hjälpmedel eller på annat sätt försöker vilseleda vid prov eller när en studieprestation annars skall bedömas,

2. stör eller hindrar undervisning, prov eller annan verksamhet inom ramen för utbildningen vid högskolan,

3. stör verksamheten vid högskolans bibliotek eller annan särskild inrättning inom högskolan,

4. utsätter

a) en annan student för sådana etniska trakasserier, trakasserier på grund av religion eller annan trosuppfattning, trakasserier på grund av sexuell läggning, trakasserier på grund av funktionshinder eller sexuella trakasserier som avses i 4 § lagen (2001:1286) om likabehandling av studenter i högskolan,

b) en arbetstagare vid högskolan för sådana sexuella trakasserier som avses i 6 § andra stycket jämställdhetslagen (1991:433), etniska trakasserier eller trakasserier på grund av religion eller annan trosuppfattning som avses i 9 a § andra stycket lagen (1999:130) om åtgärder mot diskriminering i arbetslivet på grund av etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, trakasserier på grund av funktionshinder som avses i 4 a § andra stycket lagen (1999:132) om förbud mot diskriminering i arbetslivet på grund av funktionshinder eller 4 a § andra stycket lagen (1999:133) om förbud mot diskriminering i arbetslivet på grund av sexuell läggning, eller

5. inte söker inträde i studentkår som studenten är skyldig att tillhöra eller låter bli att betala avgifter till denna.

Disciplinära åtgärder får inte vidtas senare än två år efter det att förseelsen har begåtts. Förordning (2003:343).

15 Förslag till förordning om ändring i förordningen (2003:7) med instruktion för Höskoleverket

Utvärdering

3 § Höskoleverket skall

1. granska kvaliteten i grundläggande höskoleutbildning och forskarutbildning samt i studentkårernas verksamhet,
2. utvärdera universitetens och högskolornas kvalitetsarbete, och
3. följa upp resultaten av den utvärdering som avses i 1 och 2.

16 Förslag till förordning om ändring
i förordningen (1992:404) med
instruktion för
Överklagandenämnden för
högskolan

Uppgifter

1 § Överklagandenämnden för högskolan har till uppgift att pröva överklaganden av vissa beslut inom universitetens och högskolornas område. Vilka beslut som får överklagas till nämnden anges i föreskrifter som meddelas av regeringen.

Om nämndens prövning av studentkårers beslut finns bestämmelser i förordningen (0000:00) om studentkårer, nationer och särskilda studentföreningar vid universitet och högskolor.

Beslut vid regeringssammanträde den 23 mars 2005

Sammanfattning av uppdraget

En särskild utredare skall se över förordningen (1983:18) om studerandekårer, nationer och studentföreningar vid universitet och högskolor. Utredaren skall lämna de förslag till författningsändringar som översynen kan ge anledning till. Utgångspunkten för arbetet skall vara att modernisera och anpassa utformningen av regelverket till den verksamhet som i dag bedrivs i högskolan och till dagens studenter.

Kårobligatoriet i dag

Det s.k. kårobligatoriet innebär att studenter vid statliga universitet och högskolor är skyldiga att tillhöra en studerandekår, en nation eller annan studentförening. Bestämmelser om kårobligatoriet finns i 4 kap. 4 § högskolelagen (1992:1434) och i förordningen om studerandekårer, nationer och studentföreningar vid universitet och högskolor.

Enligt nämnda förordning skall studerandekårens, nationernas och studentföreningarnas ändamål vara att främja medlemmarnas studier och vad som har sammanhang med studierna. Vidare anges det i förordningen att om en studerandekår har fattat beslut som uppenbart strider mot studerandekårens ändamål får beslutet undanröjas av högskolans styrelse. För en prövning krävs det att minst en tiondel av kårens medlemmar eller minst 100 medlemmar

begär prövning inom tre veckor från den dag beslutet gavs till känna.

Av förordningen framgår också att studerandekårer, nationer och andra studentföreningar får ta ut avgifter av de studenter som är medlemmar och besluta om avgiftens storlek. Under vissa förhållanden har studenterna rätt till begränsat medlemskap i en studerandekår. Detta gäller för bl.a. studenter som endast tar del i fristående kurser som omfattar studier för sammanlagt högst nio poäng per termin. Det gäller också för studenter som tar del i utbildning vilken i huvudsak anordnas på en ort som varken är högskoleorten eller orten där kåren har sitt säte.

Behovet av en översyn

Kårobligatoriet har under många år fungerat som en grund för studerandekårens studentfackliga och studiesociala arbete. Studerandekåren organiserar val, utser representanter till högskolans beslutande organ och bevakar utbildningens kvalitet. Därigenom säkras det lagstadgade studentinflytandet. På det studiesociala området arbetar kåren med att bl.a. främja studenternas boendemöjligheter, delta i mottagning av nya studenter, bedriva restaurang- och kaféverksamhet och organisera sociala aktiviteter vid sidan om studierna. Vidare fyller nationerna i Uppsala och Lund en viktig studiesocial funktion.

Under den senaste tioårsperioden har det skett stora förändringar inom högskolan, som påverkar såväl studenternas situation som kårens verksamhet. Högskolan har byggts ut, studentgruppen har blivit alltmer heterogen och möjligheten att studera på distans har utökats genom bl.a. universitets och högskolors samverkan via Sveriges nätuniversitet. Regleringen av kårens verksamhet och ändamål har emellertid varit i stort sett oförändrad sedan 1983. Mot den bakgrunden behöver en översyn göras av bestämmelserna om kårobligatoriet.

Bestämmelserna om kårens ändamål behöver anpassas till den förändrade högskolan och studentgruppen. Studerandekårens studentfackliga arbete har utvidgats sedan nuvarande regelverk tillkom. Studenternas rätt till inflytande över utbildningen vid universiteten och högskolorna har också stärkts genom en reglering i högskolelagen. Det utvidgade inflytandet har däremot inte åtföljts av något förtydligande av kårens mandat.

Möjligheterna att överklaga studerandekårernas beslut behöver stärkas så att medlemmarnas möjlighet till kontroll och inflytande vitaliseras. Gällande regelverk gör det svårt att få beslut som kan anses strida mot studerandekårernas ändamål prövade, något som framhållits från flera håll. Stockholms studentkårers centralorganisation har i en skrivelse till Utbildningsdepartementet (U2004/2773/UH) föreslagit att enskilda studenter skall kunna överklaga en studerandekårs beslut. Organisationen menar att förstärkta möjligheter att få kårernas beslut överprövade skulle kunna tydliggöra kårernas befogenheter och bidra till att stärka kårernas demokratiska legitimitet bland medlemmarna.

I dag läser många studenter vid flera lärosäten, exempelvis via Sveriges nätuniversitet, och kan inte självklart sägas tillhöra en högskoleort mer än någon annan. Detta innebär att en student kan vara skyldig att tillhöra flera studerandekårer och således vara skyldig att betala mer än en kåravgift. Vidare bedrivs en stor del av kurserna inom distansutbildning på deltid. Mot denna bakgrund bör reglerna beträffande rätten till begränsat medlemskap vid deltidsstudier och distansstudier ses över.

Det obligatoriska medlemskapet i en nation eller en annan studentförening gäller av historiska skäl bara vid universiteten i Uppsala, Lund och Stockholm. Vid Uppsala universitet finns det en möjlighet för studenter som inte utnyttjar nationernas aktiviteter att välja att tillhöra en nation utan verksamhet som inte tar ut någon avgift.

Uppdraget

En särskild utredare skall se över förordningen om studerandekårer, nationer och studentföreningar vid universitet och högskolor. Utgångspunkten för arbetet skall vara att modernisera och anpassa utformningen av regelverket till den verksamhet som i dag bedrivs i högskolan och till dagens studenter.

Utredaren skall särskilt se över och lämna förslag till hur

- studerandekårernas, nationernas och studentföreningarnas ändamål kan förtydligas,
- möjligheterna till överprövning av studerandekårernas beslut kan stärkas, och

- bestämmelserna om avgifter vid deltidsstudier och distansstudier och vid medlemskap i flera studerandekårer kan förändras på ett tillfredsställande sätt.

Utredaren skall dessutom överväga om möjligheten att uppfylla kårobligatoriet genom medlemskap i en nation eller en studentförening som inte bedriver någon verksamhet och som inte tar ut någon medlemsavgift kan tydliggöras. Utredaren skall vidare pröva om det finns anledning att stärka möjligheterna till överprövning även av nationers och studentföreningars beslut. Utredaren skall också utreda vilka konsekvenser olika förslag får för studenterna, studentinflytandet och studerandekårernas, nationernas och studentföreningarnas studiesociala verksamhet.

Utredaren skall lämna de förslag till författningsändringar som översynen kan ge anledning till. Utredaren får dock inte föreslå författningsändringar på skatteområdet.

Utredaren skall i sitt arbete samråda med berörda myndigheter och studentorganisationer m.m.

Uppdraget skall redovisas senast den 13 januari 2006.

(Utbildnings- och kulturdepartementet)

Kommittédirektiv

**Tilläggsdirektiv till utredningen om
modernisering av kårbliqatoriet**

**Dir.
2005:118**

Beslut vid regeringssammanträde den 10 november 2005

Förlängd tid för uppdraget

Med stöd av regeringens bemyndigande den 23 mars 2005 tillkallade chefen för Utbildnings- och kulturdepartementet en särskild utredare. I uppdraget ingår att se över förordningen (1983:18) om studerandekårer, nationer och studentföreningar vid universitet och högskolor. Utredningen skall enligt direktiven redovisa sitt uppdrag senast den 13 januari 2006. Utredningstiden förlängs, vilket innebär att utredningen skall redovisa sitt uppdrag senast den 13 april 2006.

(Utbildnings- och kulturdepartementet)

Studentkårer i Europa

Genom EU:s informationsnätverk Eurydike ställde vi under hösten 2005 följande frågor om studentkårer i respektive land:

1. Finns det en nationell/statlig reglering av studentkårer?

Om svaret är ja på fråga 1

2. Vad innehåller denna reglering?
3. Regleras studenternas rätt att överklaga eller på annat sätt utöva inflytande över beslut som studentkåren fattat?
4. Är medlemskapet obligatoriskt för studenterna?
5. Vad anges som syfte och viktigaste uppgifter för kårerna?
6. Erfarenheter och kommentarer.

Svar kom in från arton länder. Det är i regel respektive lands utbildningsministerium (motsvarande) som svarat.

Första frågan besvarades nekande av Belgien (tysktalande delen), Danmark, Island, Italien, Malta, Nederländerna och Tjeckien.

Följande elva länder uppgav sig ha nationella/statliga bestämmelser om studentkårer: Belgien (franska och flamländska delarna), England (med Wales och Nordirland), Estland, Finland, Grekland, Lettland, Litauen, Norge, Spanien, Tyskland (på delstatsnivå) och Österrike

Svaren varierar både i fråga om utförlighet och konkretion. Detta till trots anser vi att det kan vara intressant att sammanfatta vissa av ländernas informationer med tanke på de omfattande internationella kontakter och det växande internationella samarbetet som finns mellan studenter och högskolor.

Belgien

Svaret bekräftar bara att de franska och flamländska delarna av landet har nationella bestämmelser om studentkårer och innehåller ingen ytterligare information.

England med Wales och Nordirland

The National Union of Students (NUS) är studenternas organisation i Förenade kungariket. Den drivs med frivilligt medlemskap och består av lokala studentkårer vid universitet och högskolor, vilka valt att ansluta sig till NUS och betala medlemsavgift.

Education ACT 1994 (utbildningslagen) definierar studentkårer som

a) en förening av studenter i allmänhet vars huvudsakliga syfte är att främja medlemmarnas allmänna intressen som studenter
eller

b) ett representativt organ vars främsta syfte är att företräda studenter i allmänhet i akademiska, disciplinära eller andra frågor.

I lagen fastställs bl.a. följande krav på studentkårerna:

- en kår skall drivas på ett demokratiskt sätt och ansvara för sin ekonomi
- en kår skall ha en skriven stadga granskad och godkänd av det styrande organet
- viktiga befattningar vid kårerna skall tillsättas efter slutan omröstning, där alla medlemmar har rösträtt

Studenterna har rätt att inte vara medlemmar i kåren. Studenter som utnyttjar den rätten får inte orättvist missgynnas när det gäller tillhandahållande av tjänster eller liknande.

Det skall finnas ett klagomålsförfarande för de studenter eller grupper av studenter som är missnöjda med sina kontakter med kåren, eller som anser sig ha blivit missgynnade genom att inte vara med i kåren. Ett sådant förfarande bör inbegripa möjligheter för en oberoende person, som utsetts av det styrande organet att undersöka och rapportera klagomål. Klagomål bör behandlas omgående och rättvist och när ett klagomål är godkänt bör det avhjälpas effektivt. Lagen fastställer att de styrande organen har ansvar för att upprätta riktlinjer för ovanstående.

Det finns ingen lagstiftning som ger studenterna rätt att vara företrädare vid de styrande organen för högre utbildning. De flesta utbildningsinstitutioner inbjuder dock valda studentrepresentanter till deltagande eller som observatörer. Studenterna har som regel tillfälle att medverka i de granskningsprocesser som leds av Quality Assurance Agency for Higher Education.

Estland

I Estland innehåller universitetslagen följande paragraf som rör studentkårer

§ 43. Studentkår och studentråd

- (1) Studenterna vid ett universitet bildar studentkåren
- (2) Studentkåren är en institution som utövar studenternas rätt till självstyre – att, i enlighet med lagar och bestämmelser, på egen hand besluta och handha frågor som rör studentlivet med utgångspunkt i studenternas intressen, behov, rättigheter och skyldigheter.
- (3) Studentkårerna har rätt att
 - a/ bilda föreningar och organisationer med andra studentkårer på grundval av och i enlighet med det förfarande som föreskrivs i lag,
 - b/ bli medlemmar i motsvarande internationella organisationer eller att samarbeta med sådana organisationer,
 - c/ välja sina representanter till universitetets styrelse,
 - d/ besluta om och handha alla frågor som rör studentlivet, vilka, i enlighet med lagar och bestämmelser som utfärdats på grundval därav, hör till studentkårens kompetensområde och som inte på samma grunder har tilldelats någon annan person att besluta om eller handha.
 - e/ Studentkårerna har stadgar där förfarandet för att bilda studenternas representativa och verkställande organ samt rättigheter, skyldigheter, ansvar och arbetsordning för detta är föreskrivna. En studentkår skall anta studentkårens stadgar och överlämna stadgarna till rådet för godkännande så som föreskrivs i univer-

- sitetets stadgar. Rådet skall godkänna stadgarna om de följer lagen och internationellt erkända demokratiska principer.
- f/ Det ansvariga organet, som styr en studentkår, är det demokratiskt valda studentrådet, som alla studenter vid universitetet har rätt att välja. Ett studentråd och de verkställande organen i studentkåren som har bildats av studentrådet i enlighet med studentkårens stadgar skall representera studentkåren i förbindelse med universitetet, estländska och internationella organisationer, organ och personer.
 - g/ Rektorn skall godkänna reglerna för val till studentrådet.
 - h/ Ett studentråd skall på egen hand förfoga över vissa på annat ställe i lagen angivna medel efter bemyndigande av rektorn och i enlighet med det förfarande som studentkåren fastställt.

Finland

I Finland varierar situationen mellan universitet och tekniska högskolor. Enligt lag gäller följande:

Enligt *universitetslagen* (645/1997) tillhör alla universitetsstudierande som blivit antagna till linjer, som leder till lägre eller högre universitetsexamen studentkåren. Studentkåren får även godta andra studerande vid universitetet som medlemmar.

Syftet med studentkåren är att fungera som en sambandscentral för sina medlemmar och främja deras samhällliga, sociala och intellektuella strävanden i fråga om studier och studenternas ställning i samhället. Studentkåren är självstyrande. (Andra föreskrifter och bestämmelser är antagna genom dekret och genom studentkårens regler.)

Enligt *lagen om tekniska högskolor* (351/2003) får alla heltidsstudierande vid en teknisk högskola tillhöra studentkåren. Kåren får även godta andra studerande som medlemmar. Det är studentkårens ansvar att välja studentrepresentanterna till den tekniska högskolans styrelse och andra organ samt att vara engagerad i skolans verksamhet.

Syftet med studentkåren är att fungera som en sambandscentral för sina medlemmar och främja deras samhällliga, sociala och intellektuella strävanden i fråga om studier och studenternas ställning i samhället.

Kostnaderna för studentkårens arbete betalas med medlemsavgifter, som kåren har rätt att ta ut samt med vinster från olika akti-

viteter. Studentkåren är självstyrande. För dess administration finns en styrelse och ett representativt organ. Studentkårernas verksamhet regleras även av föreningslagen (503/1989).

(Andra föreskrifter och bestämmelser är antagna dekret och genom studentkårens regler.)

Grekland

Från Grekland har kommit ett kortfattat och delvis svårtolkat svar. I en lag från 1982 anges vissa principer för studentkårernas uppbyggnad och verksamhet – nämligen

- akademisk frihet i undervisning och forskning liksom åsiktsfrihet är befast i all högskoleutbildning
- det är inte tillåtet att tvinga fram endast vissa vetenskapliga åsikter och tankar eller att göra hemliga undersökningar
- de som arbetar vid institutioner för högre utbildning har liksom studenterna rätt att uttrycka sin mening och sina åsikter via sina fackföreningars verksamhet. Universiteten och tillhörande myndigheter är skyldiga att underlätta dessa föreningars verksamhet.
- studentkårerna väljer sina delegater i universitetsorganen för 1 år.
- Alla studenter vid varje universitetsinstitution kan bli medlemmar i studentkårerna utom de som har misslyckats ("have been written off").

(Vidare beskrivs en invecklad och svårtolkad procedur för olika val.)

Lettland

I *lagen om institutioner för högre utbildning* finns tydliga bestämmelser om studentkårer.

Artikel 53 – självstyrande studentkårer

- Studenter vid en institution för högre utbildning, magisterstuderande, internatelever som studerar medicin och

doktorander, skall ha egna självstyrande kårer – en vald, oberoende kår som företräder studenternas rättigheter och intressen vid varje institution för högre utbildning. Den skall verka i enlighet med en förordning, som har upprättats av studenterna och godkänts av konsistoriet. Konsistoriet kan vägra att godkänna förordningen enbart av juridiska skäl.

- Den självstyrande studentkåren skall
 - försvara och företräda studenternas intressen i frågor som gäller det akademiska, materiella och kulturella livet,
 - företräda studenterna vid institutioner för högre utbildning i Lettland och i andra stater,
 - fastställa förfarandena för val av studerande till högskolans kollegiala organ.
- De styrande organen för högre utbildning är skyldiga att stödja och främja verksamheten i en självstyrande studentkår. Studentkåren finansieras av respektive institutions budget med ett belopp av minst en 200-del av institutionens årsbudget.

Artikel 54 – självstyrande studentkårers rättigheter

- En självstyrande studentkår har rätt att begära och få information och förklaringar från berörda institutioner i alla frågor som rör studenternas intressen.
- Företrädarna för en studentkår i konsistoriet, fakultetsnämnden och den konstituerande församlingen skall ha rätt till veto i frågor som rör studenternas intressen. Vid veto skall frågan prövas ... (enligt vissa regler ...).
- Företrädarna för en självstyrande studentkår har rätt att delta i de beslutande organen vid högre utbildningsinstitutioner samt – i vissa fall – rätt att delta som observatörer vid prov och examinationer.
- Den självstyrande kårens beslut skall, sedan de har godkänts av konsistoriet vid respektive institution, vara tvingande för alla studerande.

Litauen

Medlemskap i en högskolas studentrepresentation är frivillig.

Lagen om högre utbildning i Litauen behandlar studentrepresentationen i två artiklar:

Artikel 52 – studentrepresentatation

1. Bestämmelserna om studentrepresentation skall reglera förfarandet för delegering av studerande till förvaltningsorganen vid den aktuella högskolan eller dess enheter. Delegerade studenter skall delta i dessa förvaltningsorgans verksamhet med rätt att rösta.
2. Studentrepresentationen skall ha rätt att få information och förklaringar i alla studiefrågor från de berörda förvaltningsorganen.
3. Högskolan skall stödja studentrepresentationen och anslå medel för finansiering av dess verksamhet.
4. Studentrepresentationen skall ha rätt att uttrycka sin mening i alla frågor som rör studenterna samt – i enlighet med gällande stadga – begära att fortlöpande överväga förvaltningsbeslut.

Artikel 53 – Litauens studentrepresentationsförbund

- 1–2. Högskolornas studentrepresentationer kan förena sig i Litauens studentrepresentationsförbund och de får delta i internationella studentorganisationers verksamhet.
3. Litauens studentrepresentationer och deras förbund skall lämna förslag till Seimas (parlamentet) och till regeringen, organisera gemensamma studentaktiviteter i landet och samordna högskolornas representationers verksamhet.
4. Stöd till Litauens studentrepresentationsförbund skall anslås från medel som är öronmärkta i statsbudgeten för forskning och högre utbildning.

Norge

I Norge handhas frågor som rör akademiska ärenden av studentkåren (eg. ”studentstyrelsen”), som väljs av studenterna vid varje akademisk institution, medan ”elevvårdsföreningarna” ansvarar för elevvård och socialt liv. Det finns nationella bestämmelser för båda organisationerna.

Studentkårer

Studenterna har rätt att bilda studentkårer på alla nivåer vid en institution, såsom fakulteter m.m. Institutionerna är skyldiga att tillhandahålla kontor och övrigt som behövs för att studentkåren skall kunna fullgöra sin uppgift att bevaka och främja studenternas intressen i alla frågor som rör dem. Universitets- och högskolestyrelser har 11 medlemmar – av dessa skall 2 vara studenter. I andra beslutande organ varierar medlemsantalet (normalt finns 10 medlemmar) – regeln säger här att antalet studentrepresentanterna skall uppgå till minst 20 %.

Alla studenter får delta genom att rösta på kandidater och ställa upp i val.

Elevvårdsföreningar

Dessa är enskilda juridiska personer, inte en del av universitets- eller statsförvaltningen. Studenterna har majoritet i föreningarnas styrelser. De ansvarar för att i samarbete med utbildningsinstitutionen erbjuda studenterna tjänster när det gäller exempelvis studentbostäder, serveringar, daghemplatser för studenternas barn, träningslokaler m.m.

Medlemskap är obligatoriskt liksom att betala en avgift till elevvårdsföreningen.

Spanien

Den lagstiftning som reglerar studentkårer i landet grundas på ett dekret från 1968 om just studentkårer vid universitet. Sedan dess har andra övergripande lagar antagits, t.ex. om universitetsutbildning generellt och om hur föreningsfriheten regleras. Men sedan

1968 har inga speciella bestämmelser om studentkårer vid universiteten antagits. Detta betyder att studentkårerna i Spanien regleras genom olika bestämmelser beroende på vilket universitet det gäller. De olika spanska universiteterna har upprättat sina egna studentkårsregister med olika syften, stadgar och verksamhet.

Tyskland

Organiseringen av studenter vid institutioner för högre utbildning i syfte att bevaka deras intressen föreskrivs på olika sätt i delstaterna. I de flesta fall finns en kollektiv ”studentkår” (verfasste Studentenschaft). Den har uppgifter som rör högre utbildning, särskilt att bevaka studenternas speciella sociala och kulturella intressen, och att främja internationella studentförbindelser – vilket innefattar självvård för utländska studenter. De rättsliga grunderna för att bilda studentkårerna är vanligen fastlagda i de lagar som reglerar institutionerna för högre utbildning i respektive delstat.

Rätten att bilda en ”studentkår” skall inte förväxlas med den rättighet och skyldighet som alla medlemmar i en institution för högre utbildning har att delta i självstyret beroende på kvalifikationer, funktion, ansvar och ställning. I den nationella ”ramlagen för högre utbildning” fastställs principen om ”graderat deltagande beroende på funktion.” I de viktigaste kollegiala organen vid högre utbildningsanstalter har alla medlemsgrupper rätt att delta och rösta.

Österrike

Österreichische Hochschülerinnenschaft (ÖH) är samlingsbeteckningen på studentkårerna i landet. Verksamheten grundar sig på federal högskolelagstiftning. Den är finansiellt, administrativt och politiskt oberoende.

Varje student vid universiteten och Pedagogiska akademien blir vid inskrivningen automatiskt och obligatoriskt medlem i ÖH. De betalar en medlemsavgift på EUR 14.88 per termin. Det obligatoriska medlemskapet gör ÖH ekonomiskt oberoende, det garanterar medlemmarna politiska rättigheter och det leder till högt anseende i den akademiska världen.

Val äger rum vartannat år. På kursnivå väljer studenterna sina representanter direkt. På högre nivå (t.ex. fakultets- och universitetsnivå) väljer ”studentparlament” sina företrädare.

ÖH verkar för

- att bibehålla fritt tillträde till universitet och friheten att välja vad och var man kan studera,
- att värna och förbättra studenternas välfärd och ekonomiska standard,
- att studenters perspektiv lyfts fram i olika politiska frågor och diskussioner,
- att på alla nivåer ge studenterna service och information, råd och hjälp.

Statens offentliga utredningar 2006

Kronologisk förteckning

1. Skola & Samhälle. U.
2. Omprövning av medborgarskap. Ju.
3. Stärkt konkurrenskraft och sysselsättning i hela landet. N.
4. Svenska partnerskap – en översikt. Rapport 1 till Organisationsutredningen för regional tillväxt. N.
5. Organisering av regional utvecklingspolitik – balansera utveckling och förvaltning. Rapport 2 till Organisationsutredningen för regional tillväxt. N.
6. Skyddsgrundsdirektivet och svensk rätt. En anpassning av svensk lagstiftning till EG-direktiv 2004/83/EG angående flyktingar och andra skyddsbehövande. UD.
7. Studieavgifter i högskolan. U.
8. Mångfald och räckvidd. U.
9. Kontroll av varor vid inre gräns. Fi.
10. Ett förnyat programkontor. U.
11. Spel i en föränderlig värld. Fi.
12. Rattfylleri och sjöfylleri. Ju.
13. Djurskydd vid hästavel. Jo.
14. Samernas sedvanemarker. Jo.
15. Detaljhandel med nikotinläkemedel. S.
16. Ny reglering om brandfarliga och explosiva varor. Fö.
17. Ny häkteslag. Ju.
18. Kustbevakningens personuppgiftsbehandling. Integritet – Effektivitet. Fö.
19. Att återta mitt språk. Åtgärder för att stärka det samiska språket. Ju.
20. Tonnageskatt. Fi.
21. Mediernas Vi och Dom. Mediernas betydelse för den strukturella diskrimineringen. Ju.
22. En sammanhållen diskrimineringslagstiftning. Del 1+2, särtryck av sammanfattningen, lättläst sammanfattning och daisy. Ju.
23. Nya skatteregler för idrotten. Fi.
24. Avgift för matservice inom äldre- och handikappomsorgen. S.
25. Arbetslivsresurs. Ett statligt ägt bolag efter sammanslagning av Samhall Resurs AB (publ) och Arbetslivstjänster. N.
26. Sverige som värdland för internationella organisationer. UD.
27. Stöd till hälsobefrämjande tandvård. S.
28. Nya upphandlingsregler 2. Fi.
29. Teckenspråk och teckenspråkiga. Kunskaps- och forskningsöversikt. S.
30. Är rättvisan rättvis? Tio perspektiv på diskriminering av etniska och religiösa minoriteter inom rättssystemet. Ju.
31. Anställ unga! U.
32. God sed vid lönebildning – Utvärdering av Medlingsinstitutet. N.
33. Andra vägar att finansiera nya vägar. N.
34. Den professionella orkestermusiken i Sverige. U.
35. Värdepapper och kontrolluppgifter. Fi.
36. För studenterna... – om studentkårer, nationer och särskilda studentföreningar. U.

Statens offentliga utredningar 2006

Systematisk förteckning

Justitiedepartementet

- Omrövning av medborgarskap. [2]
Rattfylleri och sjöfylleri. [12]
Ny häkteslag. [17]
Att återta mitt språk. Åtgärder för att stärka det samiska språket. [19]
Mediernas Vi och Dom. Mediernas betydelse för den strukturella diskrimineringen. [21]
En sammanhållen diskrimineringslagstiftning.
Del 1+2, särtryck av sammanfattningen, lättläst sammanfattning och daisy. [22]
Är rättvisan rättvis?
Tio perspektiv på diskriminering av etniska och religiösa minoriteter inom rättssystemet. [30]

Utrikesdepartementet

- Skyddsgrundsdirektivet och svensk rätt.
En anpassning av svensk lagstiftning till EG-direktiv 2004/83/EG angående flyktingar och andra skyddsbehövande. [6]
Sverige som världland för internationella organisationer. [26]

Försvarsdepartementet

- Ny reglering om brandfarliga och explosiva varor. [16]
Kustbevakningens personuppgiftsbehandling. Integritet – Effektivitet. [18]

Socialdepartementet

- Detaljhandel med nikotinläkemedel. [15]
Avgift för matservice inom äldre- och handikappomsorgen. [24]

- Stöd till hälsobefrämjande tandvård. [27]
Teckenspråk och teckenspråkiga.
Kunskaps- och forskningsöversikt. [29]

Finansdepartementet

- Kontroll av varor vid inre gräns. [9]
Spel i en föränderlig värld. [11]
Tonnageskatt. [20]
Nya skatteregler för idrotten. [23]
Nya upphandlingsregler 2. [28]
Värdepapper och kontrolluppgifter. [35]

Utbildnings- och kulturdepartementet

- Skola & Samhälle. [1]
Studieavgifter i högskolan. [7]
Mångfald och räckvidd. [8]
Ett förnyat programkontor. [10]
Anställ unga! [31]
Den professionella orkestermusiken i Sverige. [34]
För studenterna...
– om studentkårer, nationer och särskilda studentföreningar. [36]

Jordbruksdepartementet

- Djurskydd vid hästavel. [13]
Samernas sedvanemarkar. [14]

Näringsdepartementet

- Stärkt konkurrenskraft och sysselsättning i hela landet. [3]
Svenska partnerskap – en översikt.
Rapport 1 till Organisationsutredningen för regional tillväxt. [4]
Organisering av regional utvecklingspolitik – balansera utveckling och förvaltning.
Rapport 2 till Organisationsutredningen för regional tillväxt. [5]

Arbetslivsresurs.

Ett statligt ägt bolag efter sammanslagning av Samhall Resurs AB (publ) och Arbetslivstjänster. [25]

God sed vid lönebildning – Utvärdering av Medlingsinstitutet. [32]

Andra vägar att finansiera nya vägar. [33]